

AUSTRAALIA KARJAKOERTE ARETUSEESKIRI

EKL Juhatuse poolt kinnitatud 09.10.2014

Austraalia karjakoera aretuse eesmärgid

Vastu võetud tõuühingu üldkoosoleku poolt 20.09.2014

EKL teadusnõukogu poolt heaks kiidetud pp.kk.aasta

Sisukord:

1. Kokkuvõte	3
2. Tõu taustaandmed	4
3. Tõuühing ja selle ajalugu	5
4. Praegune olukord	6
4.1. Populatsiooni suurus ja koosseis	6
4.2. Iseloom ja tööomadused	15
4.2.1. Karjatamine	16
4.2.2. Kuulekusalad SK ja KK	17
4.2.3. Agility	18
4.2.4. Pääste	18
4.2.5. Testid (BH, iseloomutestid)	19
4.3. Tervis	23
4.3.1. Pärilikud haigused ja nende kontroll	23
4.3.1.1. Eestis tehtud terviseuuringute statistika	24
4.3.1.2. Kohustuslikud terviseuuringud aretusnõuetes	29
4.3.1.3. Soovituslikud terviseuuringud aretusnõuetes	30
4.3.1.4. Muijal maailmas kehtestatud aretusnõuete ülevaade	31
4.3.2. Muud Eestis diagnoositud olulised haigused ja tervisevead	32
4.3.3. Kokkuvõte austraalia karjakoeral esinevatest haigustest muijal maailmas	32
4.3.4. Teised vähelevinud silmahaigused	35
4.3.5. Muud vähelevinud haigused	37
4.4. Välimik	38
5. Kokkuvõte varasema kehtinud aretuseeskirja meetmete rakendamise tulemustest	41
6. Aretuse eesmärgid ja strateegiad	41
6.1. Nägemus	41
6.2. Tõuühingu eesmärgid	41
6.2.1. Populatsiooni üldolukord ja koosseis	42
6.2.2. Kasutusomadused	42
6.2.3. Tervis	42
6.2.4. Iseloom	42
6.2.5. Välimik	43
6.3. Tõuühingu strateegia	43
6.4. Ohud ja võimalused	44
6.5. Probleemideks valmistumine	44
6.6. Aretuse eesmärkide saavutamise programm	45
7. Programmi täitmise kontroll	46
8. Allikad	47
9. Lisad	49

1. KOKKUVÕTE

Austraalia karjakoera aretuse suund on tänapäeval terve ja mitmekülgse töö- ja harrastuskoera suunas, säilitades tõulist välimikku ja pöörates suurt tähelepanu iseloomuomadustele. Esmaseks prioriteediks on austraalia karjakoera karjatamisinstinkti ja tööomaduste säilitamine ning tervise eest hea seismine.

Tervis

- Aretuses on lubatud kasutada ainult BAER testiga kuuljaks tunnistatud koeri
- Aretuses on lubatud kasutada puusa- ja küünarliigese düsplaasia tulemusega vähemalt C/C 1/1 koeri
- Vähemalt üks pesakonna vanematest peab olema prcd-PRA geenitesti või ametliku põlvnemisuuringuga saanud tulemuse A ehk terve
- Soovitav on teha koerale enne paaritamist silma pilulambitest, kontrollida põlved ja selg ning teha PLL geenitest
- Soovitav on kogu pesakond 7-8 nädalaselt enne loovutamist testida BAER testiga
- Soovitav on aretuses mitte kasutada koera, kellel on lontis kõrv(ad) või koera kellel pole täishambumus.
- Aretuses ei tohi kasutada koera, kellel on jõnkssaba, peitmunandilisus, valehambumus.

Välimik

Austraalia karjakoer peab olema korrektse struktuuriga vaba liikuja, et ta suudaks igapäevaselt oma tööd teha ja vajadusel väsimatult pikka vahemaad traavida.

- Aretuses on lubatud kasutada ainult koeri, kellel on näitusetulemus vähemalt „hea“ (ei arvestata kutsikaklassis saadud hindeid)

Kasutusomadused

Eesmärk on austraalia karjakoera karjatamisinstinkti ja tööomaduste säilitamine.

- Soovitavalt võiks aretuses kasutataval koeral olla karjatamiskogemus või mõnelt koolitusalt tulemus.

Iseloom

Argu, agressiivseid ja iseloomulialdustega koeri ei tuleks aretuses kasutada.

- Soovitav on aretuses kasutada koeri, kellel on iseloomutest või MH-testi läbitud

Geenibaas

Eesti väikese arvulist austraalia karjakoerte geenibaasi tuleb võimalikult laiana hoida ja jälgida, et suguluspaarituste ja korduspaarituste arv väheneks ning stabiilselt tuleb sisse tuua uusi koeri, et geenibaasi pidevalt laiendada.

- Soovitav on paaritamisel jälgida, et suguluspaarituse indeks ei oleks suurem kui 6,25%
- Soovitav on teha isasele kuni 3 pesakonda eluea jooksul ning kuni 1 pesakond aastas. Kui isane ei suuda ise paarituda, siis ei peaks teda aretuses kasutama.
- Soovitav on teha emasele kuni 2 pesakonda eluea jooksul. Emane peaks olema paaritushetkel vähemalt 2- kuni 8- aastane. Esimene pesakond tuleks teha kuni 5-aastasele emasele koerale. Keisrilõikega sünnitanud emast ei peaks enam teist korda aretuses kasutama.
- Soovitav on mitte teha korduspaaritusi.

Kõik aretusnõuded peavad olema täidetud enne paaritamist.

Aretusnõuetele mittevastavaid koeri saab kasutada aretuses eelnevalt EAKT aretustoimkonna poolt kinnitatud eriloaga.

2. TÕU TAUSTAANDMED

Austraalia karjakoera aretus sai alguse 19. sajandi keskel, kui tekkis vajadus Austraalia kliimas ja maastikul vastupidava koera järele, kes suudaks mitmesajapealiseid poolmetsikuid lihavesikarjasid karjata, läbides peamiselt pikki vahemaid kaugel asuvatelt karjamaadelt linna turule. Selline koer pidi olema jõuline, julge, varmas näksama ja omama võimet kariloomi kokku ja edasi ajama.

Austraalia karjakoera aretuses on kasutatud lühikarvalise *merle* collie eelkäijaid, keda paaritati dingodega. Nende järeltulijad olid kas laiguti sinised või laiguti punased koerad, kes töötasid karja taga vaikselt, haukumata ja näksasid kariloomi kandadest, et neid liikuma saada. Neid hakati kutsuma

Hall's heeler, Thomas Halli järgi, kes need collie-dingo ristandid aretas. Hiljem lisati tõugu dalmaatsia koera ja karjatamisomaduste parandamiseks ka austraalia kelpie verd. Dalmaatsia koera lisamise tagajärjel sünnivad ka austraalia karjakoera kutsikad valgetena, saades oma värvilise kasuka alles 3-4 nädalaselt ning collie-dingo ristandi suurte laikudega kasukas muutus kas väikeslaiguliseks („*mottled*“) või tähnaliseks („*speckled*“). Kelpie lisamisel said sinised austraalia karjakoerad omale pruunid tan-märgised käppadele, sisereitele, rinnakule, koonule ja kulmudele. On andmeid, et aretuses kasutati ka teisi tõuge nagu bullterjerit, kuid need ristandid jäeti aretusest välja kehvade karjatamisomaduste tõttu.

See uus tõug sai Queenslandi farmerite seas nii populaarseks, et teda hakati hüüdma *Queensland heeler* või *Queensland blue heeler* või siis lihtsalt *Blue heeler*. Austraalia karjakoera standard võeti 1963 aastal Austraalia Kennelliidus vastu ning tõu nimeks sai austraalia karjakoer. Ameerika Kennelliit (AKC) tunnustas tõugu ametlikult 1. septembril 1980, FCI aga 15. septembril 1989.

Austraalia karjakoera töömoadused on 20. sajandi algusest saadik muutunud seoses sellega, et on muutunud vajadused, milleks koera kasutatakse. Maastik pole enam nii raskelt läbitav, vahemaad on lühemad ning ka karjad on väiksemad ning kariloomad pole enam nii metsikud, kuna on tihedamini käsitletavad. Austraalia karjakoer on seetõttu kaotanud käitumises teravust ning reageerib pehmemalt. Teda kasutatakse tänapäeval ka mitmekülgse talukoerana, kes valvab territooriumi ja vajadusel karjatab hanesid, lambaid või veiseid jne. Siiani hinnatakse selles tõus suutlikust iseseisvalt töötada (nt. üksinda karja tuua). Kui USAs on veel suuri veisekarjasid ja karjatamiseks pikemaid vahemaid, siis Euroopas on maastik väga lihtne ja karjatatakse enamasti lühikeste vahemaadega ning ka karja suurus on väiksem. Ka kariloomad on enamasti nii taltsad, et selleks tööks kasutatakse lambakoeri nagu tööliini bordercollied ja tööliini kelpiesid. Austraalias ja USAs on karjas tihti ka ristandid bordercolliest, kelpiest ja austraalia karjakoerast. Euroopas harrastatakse austraalia karjakoertega sageli koerasporti ning töömoadusi hinnatakse sporditulemuste ning iseloomutestidega, kuna see on koeraomanikele ja kasvatajatele lihtsalt kergemini kättesaadavam kui karjas töötamine.

Esimesed Euroopasse, Inglismaale ja Rootsi toodud austraalia karjakoerad olid pärit Austraaliast. Soome toodi koeri Rootsist, Austraaliast, Ameerikast ja Kanadast. Neid liine, mis on Eestisse toodud Soomest, võib kohata Poola, Hollandi, Belgia, Saksamaa, Prantsusmaa jne koerte esivanemate seas. Euroopasse tuuakse ka tänapäeval pidevalt sisse koeri Austraaliast, Ameerikast ja Kanadast, et geenibaasi laiendada. Hetkel elab Euroopas tõu päritolumaalt toodud koeri suurusjärgus 50-60 koera.

3. TÕUÜHING JA SELLE AJALUGU

Eesti austraalia karjakoerte tõuühing (EAKT) on asutatud 01.02.2013. EAKT on Eesti Kennelliidu liige alates 07.03.2013. Eelnevalt esindas austraalia karjakoera tõu huvisid Lamba- ja Karjakoerte Eesti Tõuühing (LKET). Alates 2004 aastast on tõuentusiastid korraldanud igal aastal austraalia karjakoerte suvepäevi.

EAKT eesmärgiks on austraalia karjakoera tõu tutvustamine, kasvatajate ja omanike nõustamine ning toetamine; austraalia karjakoera tõust huvitatud inimeste ühendamine ning ühingusse kuuluvate isikute teadlikuse ning vastutustunde tõstmine ning huvide esindamine.

Tõuühingu eesmärkideks on koraldada võistlusi, erinäitusi, koolitusi ja teisi tõuga seotud üritusi ning vahendada teadmisi ja materjale austraalia karjakoera tööst, karjatamisest jne.

Eesti austraalia karjakoerte tõuühingul on 3-liikmeline juhatuse ja 2-liikmeline aretustoimkond, mis allub juhatuse ja üldkoosoleku otsustele.

2013 aasta lõpuks oli Eesti austraalia karjakoerte tõuühingul 13 liiget, kellest kasvatajaid 5.

4. PRAEGUNE OLUKORD

Praegune kasutus: pere-, harrastus- ja karjakoer. Kuigi enamus austraalia karjakoeri on perelemmikud, harrastatakse vähese osaga neist ka sporti (10 % Eestis elavatest austraalia karjakoertest on osalenud SK, KK või AG võistlustel), käiakse näitustel (40% Eestis elavatest austraalia karjakoertest on saanud näitusetulemuse) ning umbkaudu 25% kogu populatsioonist on tööl karjas. Siiani on suudetud säilitada ühte tüüpi austraalia karjakoera ning tõus ei esine näituseliini *versus* tööliini koeri. Eesmärk on seesugust ühtset tüüpi säilitada, kes suudab tööd teha ning kelle välimik võimaldab näitustel edukalt osaleda.

4.1 Populatsiooni suurus ja koosseis

Kõige arvukamalt on austraalia karjakoer esindatud oma päritolumaal Austraalias ja Ameerika Ühendriikides. Austraalias registreeritakse umbkaudu 1100 ja Ameerika Ühendriikides umbkaudu 1500 austraalia karjakoera kutsikat aastas. Euroopas on kõige arvukamalt austraalia karjakoeri Saksamaal. Saksamaal sünnib üle 140 kutsika aastas. Järsult on kasvanud austraalia karjakoerte arv Lõuna-Euroopas. Prantsusmaal registreeritakse viimastel aastatel üle 70 kutsika aastas, Itaalias juba üle 100 kutsika aastas. Soomes ja Rootsis registreeritakse umbkaudu 35 kutsikat aastas. Vähem kutsikaid registreeritakse Hollandis ja Taanis, ümmarguselt 20 kutsikat aastas. Eestis registreeritakse umbkaudu 11 kutsikat aastas.

Eestisse on toodud ja siin on sündinud 180 austraalia karjakoera. 24 koera on Eestisse imporditud ning 156 on siin sündinud. Küsitluse andmetel on surnud vähemalt 24 koera ja Eestist on eksporditud 19 koera, mis teeb umbkaudseks populatsiooniks praegu suurusjärgus 130 koera. Esimene austraalia karjakoer toodi 1992 aastal Soomest ning 1994 aastal ka teine. 1998 aastal importis Kennel Inglisilm omanik Katrin Auser Soomest veel 2 austraalia karjakoera ning 2000. aastal sündis kennelis Inglisilm esimene pesakond austraalia karjakoeri.

Tabel 1. Eestis sündinud ja Eestisse toodud austraalia karjakoerad

Aasta	Sündis	Toodi sisse	Kokku koeri
1992		1	1
1994		1	1
1998		2	2
1999		2	2
2000	7		7
2001	5	1	6
2002	18		18
2003	10		10
2004	23	2	25
2005	9	2	11
2006	14	2	16
2007	14	1	15
2008	10	3	13
2009	4	1	5
2010	10		10
2011	6	1	7
2012	18	2	20
2013	8	3	11
Kokku	156	24	180

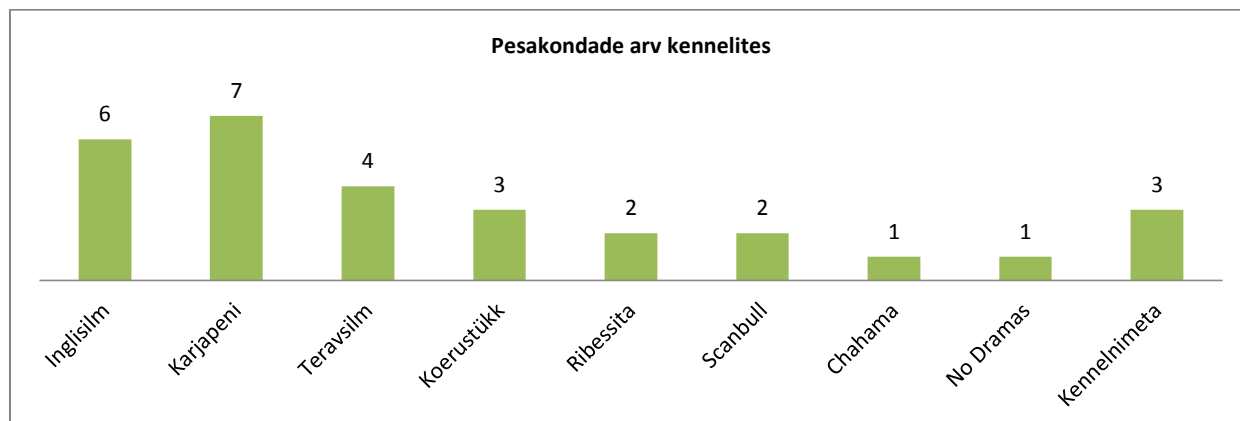
Alates 2000. aastast on Eestis sündinud 29 pesakonda austraalia karjakoeri, nendest 7 pesakonna vanemad on importkoerad või välismaal elavad koerad. 18 pesakonna vanemad on kombinatsioonist üks eestis sündinud koer ja teine importkoer või välismaal elav koer. Ainult 4 pesakonda on sündinud kombinatsioonist, kus mõlemad vanemad on olnud eestis sündinud koerad. Need pesakonnad on sündinud aastatel 2004, 2009, 2011, 2012. Seega enamus viimastel aastatel.

Tabel 2. Eestisse toodud austraalia karjakoerad ja nede pesakonnad

Maa	Koera nimi	Pesakondade arv
Soome	Kohon Blue Amanda	1 Soomes
	Kohon Kalle Gustav	1 Soomes
	Valkovahdin Atreus	1
	Cattlefarm's Red Ragazzi	3
	Cattlefarms Sir Frisbee	3
	Cattlefarm's Comanche	2
	Worrigan Twist'n Shout	2
	Worrigan Copperkununurra	2
	Cossak's Vahement Vixen	-
	Cossak's Wishful Mist	-
	Cossak's Zelda Power	-
	Cossak's Alter Echo	-
	Iznogood Hit'n Heel	-
	Iznogood Ilari	-
	Cattlepark's Hellcat	-
	Cossak's Hunting Heart	-
Saksamaa	Walleroo Jinn Qui-Gong	1
	Walleroo Lady Sunshine	-
	Walleroo Riptide	-
Poola	Diesel Diamantina	3
	Kasimir Terra Nova	-
Tšehhi	Cruela Kazari Toyo-Ken	1
	Omeo Cinderella's Ranch	1
Austraalia	Mystar Special Edition	5

Eestisse on toodud 24 importkoera, kellest aretuses on kasutatud 11. Enamasti on imporditud Soomest aga on toodud ka 2 koera Poolast, 3 koera Saksamaalt, 2 Tšehhist ja 1 Austraaliast.

Tabel 3. Pesakondade arv kennelites

3 importkoera on kasutatud aretusemastena, kellest ühel oli 3 pesakonda, teisel 2 pesakonda ning kolmandal 1 pesakond. Ühel Soomest pärit rendiemasel oli Eestis 1 pesakond. Cattlefarm's Red Ragazzi'l on 3 pesakonna peale 19 kutsikat, Worrigal Twist'n Shout'l on 2 pesakonnaga kokku 9 kutsikat, Cruela Kazari Toyo-Ken'l oli 1 pesakonnaga 7 kutsikat ning renditud emasel Bareen Finntrix Erical sündis 5 kutsikat ühes pesakonnas. Kõikidele neile ülalmainitud emastele on olnud aretusisaseks importkoer või välismaal elav koer. 21 pesakonna aretusemased on Eestis sündinud koerad, kellest 18 on olnud aretusisaseks import koer või välismaal elav koer. 4 Eestis sündinud aretusemasele on aretusisaseks Eestis sündinud koer.

Allolevast tabelist saab aimu, et liinarietust tagasi neile importemastele on kasutatud kolmel korral ja kõikide puhul liinarietatakse tagasi Cattlefarm's Red Ragazzi'le. Scanbull I pesa koondab endas koeri Inglisilma I pesakonnast ning koeri Inglisilma II pesakonnast. Ka 2011 aasta kennelnimeta sündinud pesa liinarietatakse tagasi Inglisilma I pesa ja III pesa järglaste kaudu Cattlefarm's Red Ragazzile. Ning 2012 aastal sündinud Karjapeni J pesakond on liinarietatud Cattlefarm's Red Ragazzile I pesakonnast pärit järglasele Inglisilm Ballet Dancer'ile Karjapeni A ja B järglaste kaudu ning lisaks liinarietatud tagasi Cattlefarm's Red Ragazzile tema I ja III pesakonnast pärit järglaste kaudu.

Suguluspaaritust on kasutatud kahel korral. Ribessita kennelis pairitati poolvenda ja poolõde tagasi nende isale Reddenblu's Gunpowderile ning nende ema poolsetele vanavanematele Kurpas Jump Back Jack'ile ja Adavale Stylish Lass'ile. Teravsilma III pesakonnas aretati tagasi Cattlefarm's Red Ragazzi'le ja Reddenblu's Gunpowder'ile suguluspaaritusindeksiga 12,5% (tädi-tädipoeg).

Tabel 4. Aretused kasutatud emased koerad ja nende liinid (2000-2013)

IMPORT- VÕI RENDIKOERAD	I PÕLV	II PÕLV	III PÕLV	IV PÕLV	V PÕLV	VI PÕLV
Cattlefarm's Red Ragazzi IMPORT SOOMEST	Inglisilm I pesa Inglisilm Ballet Dancer	Karjapeni A pesa Karjapeni Agnes	Scanbull I pesa Scanbull Rebecca Scanbull Ronmuuki	Inglisilm V pesa Karjapeni J pesa		
			Scanbull II pesa			
		Karjapeni Aussie	2004 pesa			
		Karjapeni B pesa Karjapeni Belladonna	Karjapeni D pesa Karjapeni Donna	Karjapeni E pesa Karjapeni Eksravert Karjapeni Emmeliine	2011 pesa Pauliine Karjapeni J pesa	2013 pesa
				Teravsilm IV pesa		
		Karjapeni Bond	Teravsilm III pesa Teravsilm Mirellalilli			

		Karjapeni C pesa Kutsikad Soomes	Cossak's Zelda Power			
	Inglisilm Mirabella Blue	Teravsilml I Pesa Teravsilml Doora Red	Teravsilml II Pesa			
		Teravsilml III Pesa Teravsilml Mirellalilli	Teravsilml IV pesa			
	Inglisilm Devil Red	Ribessita I pesa Ribessita The Story of Maggie May	Ribessita II pesa			
			Chahama I pesa			
	Inglisilm II pesa Inglisilm Red Hawk	Scanbull I Pesa Scanbull Rebeca	Inglisilm V pesa			
		Scanbull Ronmuuki	Karjapeni J pesa			
	Inglisilm III pesa Inglisilm Heaven's Romance	Koerustükk I pesa				
		Koerustükk II ja III pesa Koerustükk Red Pepe	2011 pesa Pauliine	2013 pesa		
Worrigal Twist'n Sout IMPORT SOOMEST	Inglisilm IV pesa ja VI pesa					
Bareen Finntrix Erica RENDITUD SOOMEST	Karjapeni F pesa					
Cruela Kazari Toyo- Ken IMPORT TŠEHHI	No Dramas W pesa					

Tabel 5. Aretusemaste järglased ja nende arv põlvade kaupa(2000-2013)

0 PÕLV	I PÕLV	II PÕLV	III PÕLV	IV PÕLV	V PÕLV
Cattlefarm's Red Ragazzi IMPORT SOOMEST	19 kutsikat	48 kutsikat	45 kutsikat	17 kutsikat	5 kutsikat
Worrigal Twist'n Sout IMPORT SOOMEST	9 kutsikat				
Cruela Kazari Toyo-Ken IMPORT TŠEHHI	7 kutsikat				
Bareen Finntrix Erica REDNDITUD SOOMEST	5 kutsikat				

Kõige rohkem järglasi on importemisel Cattlefarm's Red Ragazzi'l. Tema esimesest pesakonnast, mis oli ühtlasi ka Eesti esimene austraalia karjakoorte pesakond, said kutsikad kennelisse Ribessita ja kahe uue austraalia karjakoorte kenneli Karjapeni ja Teravsilml esimesteks aretusemasteks. Ka Cattlefarm's Red Ragazzi kolmandast pesakonnast sai ühest kutsikast kenneli Koerustükk aretusemane. Arvestama peab, et Cattlefarm's Red Ragazzi 4 põlv on veel järglaste saamise eas ning järglaste arv 4 ja 5 põlves võib veel kasvada.

Hetkel on Inglisilma liin Worrigal Twist'n Shout x Diesel Diamantina jäänud aretusest välja, mille põhjus võib olla kennelite Koerustükk ja Inglisilm tegevuse peatumises.

Tabel 6. Aretuses kasutatud isased koerad ja nende liinid (2000-2013)

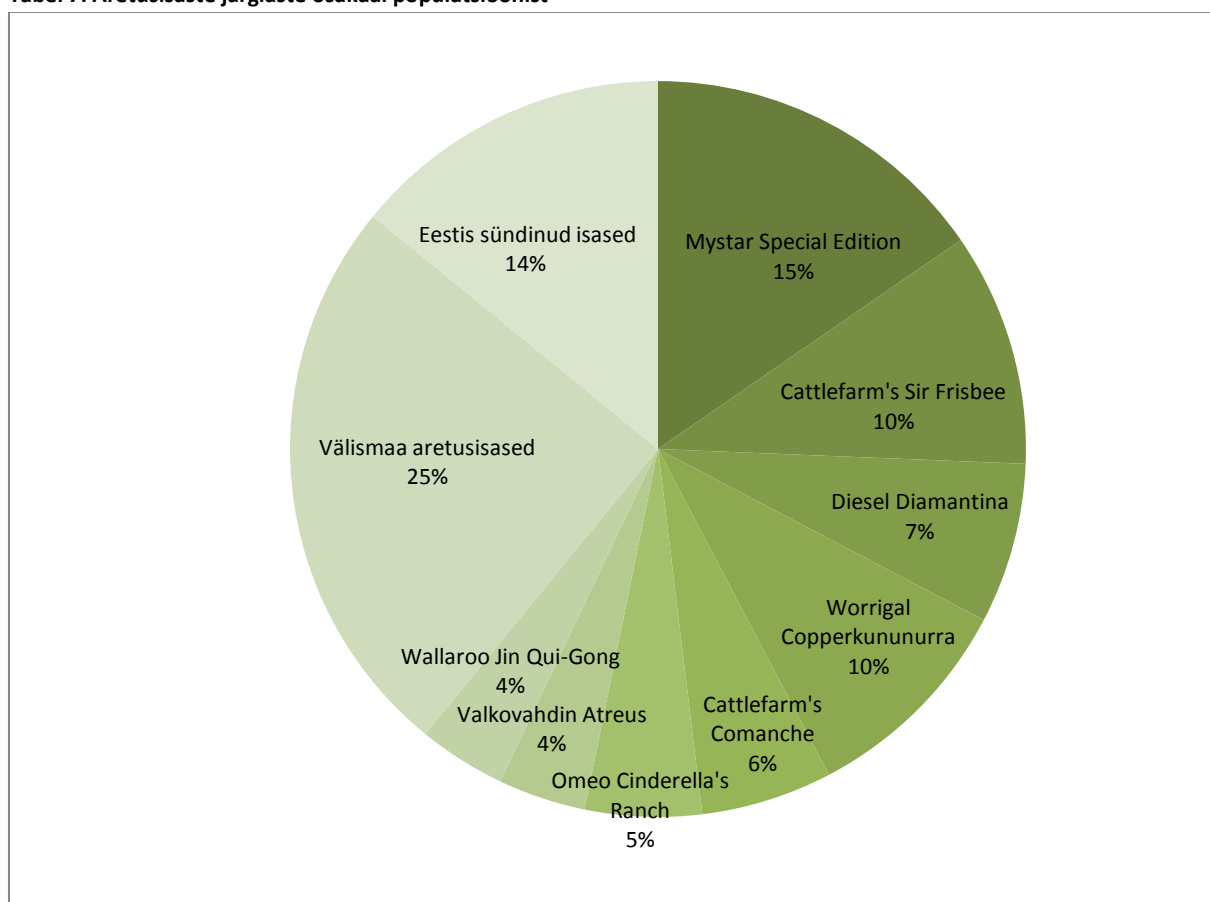
IMPORT VÕI VÄLISAMAA KOERAD	I PÕLV	II PÕLV	III PÕLV	IV PÕLV	V PÕLV	VI PÕLV
Reddenblu's Gunpowder (Soomes elanud Kanada eksport)	Inglisilm I pesa Inglisilm Ballet Dancer	Karjapeni A pesa Karjapeni Agnes	Scanbull I Pesa Scanbull Rebeca	Inglisilm V pesa		
			Scanbull Ronmuuki	Karjapeni J pesa		
			Scanbull II pesa			
		Karjapeni Aussie	2004 pesa			
		Karjapeni B pesa Karjapeni Belladonna	Karjapeni D pesa Karjapeni Donna	Karjapeni E pesa Karjapeni Eksravert	2011 pesa Pauliine	2013 pesa
		Karjapeni Bond	Teravsilml III pesa Teravsilml Mirellalilli	Teravsilml IV pesa		
		Karjapeni C pesa Kutsikad Soomes	Cossak's Zelda Power			
	Inglisilm Mirabella Blue	Teravsilml I Pesa Teravsilml Doora Red	Teravsilml II Pesa			
		Teravsilml III Pesa Teravsilml Mirellalilli	Teravsilml IV pesa			

	Inglisilm Devil Red	Ribessita I pesa Ribessita The Story of Maggie May	Ribessita II pesa			
			Chahama I pesa			
Valkovahdin Atreus IMPORT SOOMEST	Karijapeni A pesa Karijapeni Agnes	Scanbull I pesa Scanbull Rebeca	Inglisilm V pesa			
		Scanbull Ronmuuki	Karijapeni J pesa			
		Scanbull II pesa				
	Karijapeni Aussie	2004 pesa				
Cattlefarm's Sir Frisbee IMPORT SOOMEST	2004 pesa					
	Ribessita I pesa Ribessita The Story of Maggie May	Ribessita II pesa				
		Chahama I pesa				
	Teravsilim II pesa					
Cattlefarm's Comanche IMPORT SOOMEST	Teravsilim I pesa Teravsilim Doora Red	Teravsilim II pesa				
	Karijapeni B pesa Karijapeni Belladonna	Karijapeni D pesa Karijapeni Donna	Karijapeni E pesa Karijapeni Ekstravert	2011 pesa Pauliine	2013 pesa	
			Karijapeni Emmeliine	Karijapeni J pesa		
	Karijapeni Bond	Teravsilim III pesa Teravsilim Mirellalilli	Teravsilim IV Pesa			
Cattlefarm's Blue Hattah (Soome)	Inglisilm II pesa Inglisilm Red Hawk	Scanbull I pesa Scanbull Rebeca	Inglisilm V pesa			
		Scanbull Ronmuuki	Karijapeni J pesa			
	Koerustükk I pesa					
Blucalypt Murphey (Saksamaal elanud Austraalia eksport)	Inglisilm III pesa Inglisilm Heaven's Romance	Koerustükk I pesa				
		Koerustükk II ja III pesa Samad vanemad Koerustükk Red Pepe	2011 pesa Pauliine	2013 pesa		
Worrigal kopperkununurra IMPORT SOOMEST	Koerustükk II ja III pesa Samad vanemad Koerustükk Red Pepe	2011 pesa Pauliine	2013 pesa			
Diesel Diamantina IMPORT POOLAST	Inglisilm IV ja VI pesa Samad vanemad					
	Scanbull II pesa					
Arttulan Alkuvoima (Soome)	Karijapeni D pesa Karijapeni Donna	Karijapeni E pesa Karijapeni Ekstravert	2011 pesa Pauliine	2013 pesa		
		Karijapeni Emmeliine	Karijapeni J			
Wallaroo Elvish Scout (Soomes elav Saksamaa eksport)	Karijapeni C pesa Kutsikad Soomes	Cossak's Zelda Power				
Dalaussie's Snowman (Soomes elav Kanada eksport)	Inglisilm V pesa					
Mystar Special Edition IMPORT AUSTRALIAST	Karijapeni E pesa Karijapeni Ekstravert	2011 pesa Pauliine	2013 pesa			
	Karijapeni Emmeliine	Karijapeni J pesa				
	Karijapeni F pesa					
	Ribessita II pesa					
	Chahama I pesa					
	No Dramas W pesa					
Wallaroo Jin Qui Gong IMPORT SAKSAMAA	Teravsilim IV pesa					
Omeo Cinderella's Ranch IMPORT TŠEHHIST	2013 pesa					

Eestis on kasutatud 8 import aretusisast, kellel on olnud 29 Eestis sündinud pesakonnast kokku 18 pesakonda. Mystar Special Edition'il on 5 pesakonnast kokku 24 kutsikat, Cattlefarm's Sir Frisbee'l 3 pesakonnast 16 kutsikat, Diesel Diamantina'l 3 pesakonnast 11 kutsikat, Worrigal Copperkununurra'l 2 pesakonnas 15 kutsikat, Cattlefarm's Comanche'l 2 pesakonnast 9 kutsikat, Valkovahdin Atreusel 1 pesakonnas 6 kutsikat, Wallaroo Jin Qui-Gong'il 1 pesakonnas 6 kutsikat ning Omeo Cinderella's Ranch'il 1 pesakonnas 8 kutsikat. Neist pesakondadest 4 on olnud import- või rendiemasega ja 14 pesakonda Eestis sündinud emase koeraga.

Ülejäänud 11 Eestis sündinud pesakonnast on 7 pesakonnas olnud aretusisaseks välismaal elav koer, kes ei ole Eesti aretusest ja 4 pesakonnas on aretusisaseks olnud Eestis sündinud koer. Neist 11 pesakonnast 9 on olnud aretusisased, kel on olnud ainult üks pesakond Eestis ning ühel välismaal elaval aretusisasel on olnud 2 pesakonda erineva emasega.

Tabel 7. Aretusisaste järglaste osakaal populatsioonis

Reeglina on sissetoodud isaseid kasutatud aretuses ning neil on keskmiselt olnud 2,25 pesakonda. Eestisse on toodud 13 isast, kellest 1 on surnud kutsikaeas, 1 on saanud pesakonna Soomes ning 3 isast pole veel kasutatud. Aretuses on sisse toodud emaseid kasutatud vähe. Emaseid on toodud 11, kellest ainult 3 on saanud pesakonnad. Ülejäänutest 1 on surnud kutsikaeas, 1 on saanud kutsikad Soomes, 2 pole kasutatud, 4 pole veel kasutatud.

Korduspaaritusi on olnud 29 pesakonnast 3 pesakonda. Koerustüki II ja III pesakond (Inglisilm Heaven's Romance x Worrigal Copperkununurra) ning nendes 2 pesakonnas sündis kokku 15 kutsikat. Inglisilma IV ja VI pesakond (Worrigal Twist'n Shout x Diesel Diamantina), kus nendes 2 pesakonnas sündis 9 kutsikat ning Ribessita II pesakond ja Chahama I pesakond (Ribessita The Story of Maggie

May x Myster Special Edition) ning nendes 2 pesakonnas sündis 8 kutsikat. Kuna Eestis sünnib üsna vähe kutsikaid aastas (keskmiselt 11,1 kutsikat aastas), siis kasutatud isastele sündinud kutsikate arv on protsentuaalselt populatsiooni arvu arvestades suur.

Kasutatud importaretusisastest ja välismaal elavatest aretusisastest on tagasi liiniaretatud vaid Reddenblu's Gunpowder'ile (Ribessita I pesakond). Samas on kasutatud importkoerad Soomest ja Soomes elavad ning meil kasutatud aretusisased olnud omavahel suguluses ning liiniaretust on tagasi tehtud nende ühistele vanematele. 11 pesakonda liiniaretatakse tagasi Ameerika isasele Kurpas Jump Back Jack'ile, 9 pesakonda liiniaretatakse tagasi Austraalia emasele Adavale Stylish Lass'ile ja 6 pesakonda aretatakse tagasi Kanada isasele Reddenblu's Gunpowder'ile, 1 pesakond Soome aretusisasel Cattlefarm's Blue Rock Boots.

Tabel 8. Aasta keskmine suguluspaarituse indeks (2000-2013)

Pesakond	Aasta	Sugulus-paarituse %	Keskmine sugulus-paarituse % aastas	Koera, keda liiniaretatakse
Inglisilm I pesa	2000	0%	0%	-
Inglisilm II pesa	2001	3,125%	3,125%	Duroon Red Deke, Adavale Red Princess
Inglisilm III pesa	2002	0%	3,125%	-
Karjapeni A pesa		0%		-
Teravsilml I pesa		9,375%		Kurpas Jump Back Jack, Adavale Stylish Lass, Reddenblu's The Proclaimer
Karjapeni B pesa	2003	9,375%	14,0625%	Kurpas Jump Back Jack, Adavale Stylish Lass, Reddenblu's The Proclaimer
Ribessita I pesa		18,75%		Reddenblu's Gunpowder, Kurpas Jump Back Jack, Adavale Stylish Lass
Koerustükk I pesa	2004	0%	7,03125%	-
Teravsilml II pesa		12,5%		Reddenblu's Gunpowder, Kurpas Jump Back Jack, Adavale Stylish Lass
Scanbull I pesa		6,25%		Cattlefarm's Red Ragazzi
2004 pesa		9,375%		Reddenblu's Gunpowder, Kurpas Jump Back Jack, Adavale Stylish Lass
Karjapeni C pesa	2005	3,125%	3,125%	Kurpas Jump Back Jack
Karjapeni D pesa		3,125%		Cattlefarm's Blue Rock Boots
Scanbull II pesa	2006	1,5625%	2,6042%	Reddenblu's Gunpowder
Inglisilm IV pesa		0%		-
Koerustükk II pesa		6,25%		Kurpas Jump Back Jack, Adavale Stylish Lass
Karjapeni E pesa	2007	0%	0%	-
Inglisilm V pesa		0%		-
Inglisilm VI pesa		0%		-
Koerustükk III pesa	2008	6,25%	3,125%	Kurpas Jump Back Jack, Adavale Stylish Lass
Ribessita II pesa		0%		-
Teravsilml III pesa	2009	12,5%	12,5%	Reddenblu's Gunpowder, Cattlefarm's Red Ragazzi, Kurpas Jump Back Jack
Chahama I pesa	2010	0%	0%	-
Karjapeni F pesa		0%		-
2011 pesa	2011	0%	0%	-
Teravsilml IV pesa	2012	0%	3.3203125%	-
No Dramas W pesa	2012	0%		-
Karjapeni J pesa	2012	3.3203125%		Inglisilm Ballet Dancer, Cattlefarm's Red Ragazzi, Reddenblu's Gunpowder, Kurpas Jump Back Jack, Adavale Stylish Lass, Cattlefarm's Blue Rock Boots
2013 pesa	2013	0%	0%	-

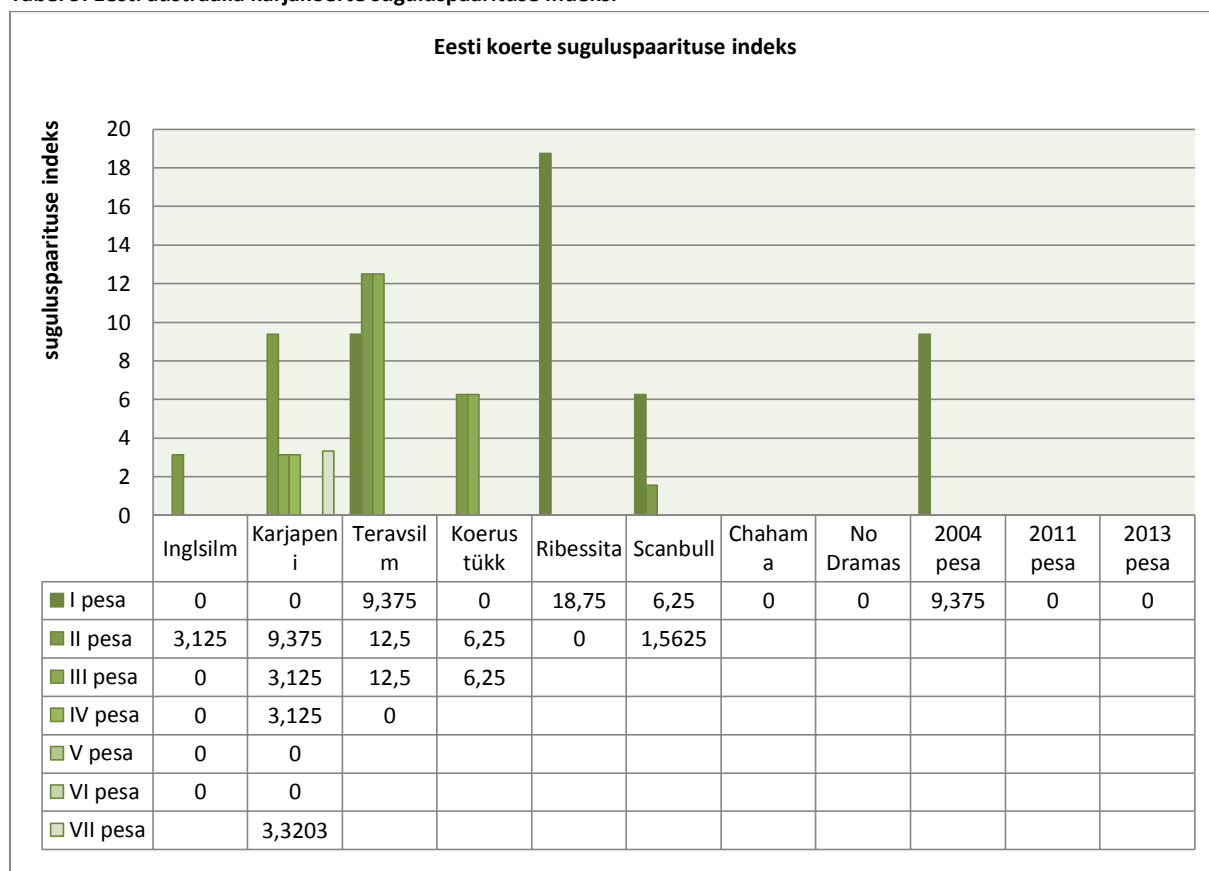
Lisaks Soome aretusest pärit koertele on Eestis kasutatud ka 2 Austraaliast toodud aretuisast ning 2 Kanadast toodud aretuisast, 1 Saksamaalt ning 1 Tšehhist toodud aretuisast.

Outcross paaritused on olnud järgmiste aretuisastega:

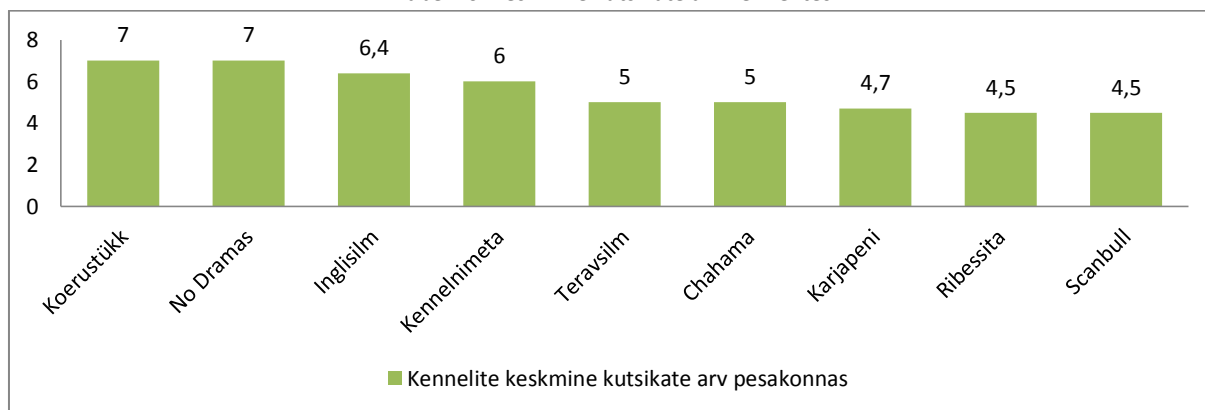
- Austraaliast toodud Eestisse Myster Special Edition (6,25% suguluspaarituse indeks)
- Saksamaalt toodud Eestisse Wallaroo Jinn Qui-Gong (0% suguluspaarituse indeks)
- Tšehhist toodud Eestisse Omeo Cinderella's Ranch (0% suguluspaarituse indeks)
- Saksamaal elanud Austraaliast toodud Blucalypt Murphey (0% suguluspaarituse indeks)
- Soomes elanud Kanadast toodud Reddenblu's Gunpowder (3,125% suguluspaarituse indeks)
- Soomes elav Kanadast toodud Dalaussie's Snowman (0% suguluspaarituse indeks)

Eestis sündinud pesakondadel on suguluspaarituse indeks üsna kõrge olnud. 6 pesakonnal on see olnud üle 6,25% (Soome austraalia karjakoerte tõuühing SAKKRY peab seda ülempiiriks). Siiski on üle poolte pesakondadel (15) olnud indeks 0%. Tulevikus on soovitatav jälgida, et suguluspaarituse indeks muutuks aina väiksemaks. Soovitatav on teha ühele isasele kuni 3 pesakonda ning emasele kuni 2 pesakonda eluea jooksul.

Tabel 9. Eesti austraalia karjakoerte suguluspaarituse indeks.

Tabel 10. Keskmine kutsikate arv kennelites

Tabel 11. Keskmine kutsikate arv pesakonnas aastate lõikes

Pesakond	Aasta	Keskmine	Kutsikate arv pesas
Inglisilm I pesa	2000	7	7
Inglisilm II pesa	2001	5	5
Inglisilm III pesa	2002	6	7
Karjapeni A pesa			6
Teravsilml I pesa			5
Karjapeni B pesa	2003	5	4
Ribessita I pesa			6
Koerustükk I pesa	2004	5,75	6
Teravsilml II pesa			6
Scanbull I pesa			7
2004 pesa			4
Karjapeni C pesa	2005	4,5	2
Karjapeni D pesa			7
Scanbull II pesa	2006	4,7	2
Inglisilm IV pesa			4
Koerustükk II pesa			8
Karjapeni E pesa	2007	4,7	4
Inglisilm V pesa			5
Inglisilm VI pesa			5
Koerustükk III pesa	2008	5	7
Ribessita II pesa			3
Teravsilml III pesa	2009	4	4
Chahama I pesa	2010	5	5
Karjapeni F pesa			5
2011 pesa	2011	6	6
Teravsilml IV pesa	2012	6	6
No Dramas W pesa			7
Karjapeni J pesa			5
2013 pesa	2013	8	8

2000-2013 on keskmine kutsikate arv pesas olnud 5,4.

Kutsikate arv pesas on 2005, 2006 ning 2009 olnud väiksem, kuid see võib olla eelkõige seotud vanade emastega. (2005 karjapeni C pesa 2 kutsikaga oli Inglisilm Ballet Dancer'i kolmas pesakond 5-aastaselt, 2006 aastal oli Scanbull II pesakond 2 kutsikaga Karjapeni Agnese teine pesakond 4 -aastaselt, 2009 aasta Teravsilmla III pesakond 4 kutsikaga oli Inglisilm Mirabella Blue teine pesakond 9 –aastaselt.) Samuti võib mängida rolli paaritushetk või kui kutsikad on surnud sünnitamisel või pärast sünnitust. Nende üle on raske arvet pidada, sest registrisse neid kutsikaid ei kanta.

Tabel 12. Keskmise kutsikate arv pesakonnas aastate lõikes

Kõige rohkem pesakondi (4 pesakonda) sündis 2004 aastal. Aastatel 2002, 2006, 2007 ja 2012 sündis 3 pesakonda. 2003, 2005, 2008 ja 2010 sündis 2 pesakonda aastas ning ülejäänud aastatel 1 pesakond. Vahepeal on pesakondi vähemaks jäänud peamiselt osade kennelite tegevuse peatumisega (Inglisilm) või töu kasvatamisest loobumisega (Ribessita ja Koerustükk). Samas on viimastel aastatel uute kennelite Chahama ja No Dramas pesakondi juurde tulnud.

4.2 Iseloom ja töomadused

Austraalia karjakoer ei ole väga sotsiaalne tõug, nad on võõrastega reserveeritud ja täiskasvanud koerad ei saa võõraste samasooliste koertega reeglina läbi. Austraalia karjakoeral on hea kaitseinstinkt ja ta suhtub umbusu ja reserveeritusega võõrastesse. Enesekindel karjakoer ei näita võõraste suhtes välja ei hirmu ega agressiooni, vaid ta ignoreerib võõraid. Tähele tuleb panna, et reserveeritud koera ja kartliku koera vahel on tunnetuslik piir. Arvesse tuleb võtta koera käitumist igapäevaelus ning tähele panna keskkonnast ja õpitud tingitud käitumise liialdusi.

Austraalia karjakoer on temperamente koer, kes kaldub antisotsiaalsusele. Seepärast tuleb kutsikate puhul tähelepanu pöörata sotsialiseerimisele. Soovitav on koera koolitada (kutsikakool, edasijõudnute kuulekus, sõnakuulelikkus). Austraalia karjakoer on aktiivne tõug, kes vajab tööd, ülesandeid ja treenimist. Frustreerunud karjakoeral võivad käitumishäired välja kujuneda. Koolitatud austraalia karjakoer on hea mitmekülgne töö- ja harrastuskoer. Üldiselt on austraalia karjakoer hea temperamendiga koer.

Kuigi üle maailma kasutatakse austraalia karjakoera ka tänapäeval karjatamiseks, ei võta austraalia karjakoerad karjatamisvõistlustest tihti osa ning vähesed osalevad ka karjatamisinstinkti testil. Ameerikas on karjatamisvõistlused ja karjatamisinstinkti test üsna levinud, kuid Euroopas ja Austraalias mitte nii väga. Austraalia karjakoertega harrastatakse Euroopas koerasporti ning pööratakse tähelepanu iseloomu testimisele, peamiselt Soomes, Rootsis ja Saksamaal. Levinumad koeraspordi alad, millest austraalia karjakoeraga osa võetakse ülemaailma on sõnakuulelikkus (SK) ja agility (AG). Lisaks neile on Soomes levinud ka erinevad pääste- ja otsinguspordialade harrastamine, Saksamaal ja Prantsusmaal ja Tšehhis IPO ja kaitsealad, Saksamaal ja Ameerikas flyball ja frisbee, Ameerikas on levinud ka rallikuulekus. Eestis harrastatakse austraalia karjakoeraga koerasporti suhteliselt vähe, levinumad spordialad austraalia karjakoeraga harrastamiseks on SK (11 koera on osalenud võistlustel) ja AG (9 koera on osalenud võistlustel). SK puhul on see 7% ja AG puhul 5% Eesti

austraalia karjakoertest. Eestis on austraalia karjakoerad osalenud veel KK võistlustel ja pääste katsetel ning 8% koertest on käinud iseloomutestil. Eestis austraalia karjakoertega IPOt harrastatud ei ole. Samuti ei ole harrastatud Eestis frisbee't, flyball'i ja koeratantsu, peamiselt nende alada vähese leviku tõttu. Enamasti piirduvad austraalia karjakoera omanikud koos koeraga koertekoolis käimisega ning algtasemel sõnakuulelikkuse ja agility harrastamisega, kas ainult trennides või siis mitteametlikes klassides ja võistlustel. Koertekoolis on käinud 26% koertest (46 austraalia karjakoera 180 Eestisse toodud või siin sündinud koerast). Aretuses on kasutatud enamasti koolitustulemuseta koeri. 29 Eestis sündinud pesakonnast on vaid 6 pesakonna ühel vanemal koolitustulemus ning lisaks 4 pesakonnal ühel vanemal iseloomutest Soomes läbitud. Vaid ühe pesakonna mõlemil vanemal on koolitustulemus. 17 pesakonna mõlemil vanemal puudub ametlik koolitustulemus.

Tänapäeval tehakse austraalia karjakoera iseloomu puhul aretusvalikuid siiski ennekõike koolitustulemusi ja iseloomuteste silmas pidades, vaid vähestel juhtudel on kriteeriumiks karjatamisomadused. Põhjuseks kasvatajate ja koeraomanike väike võimalus osaleda karjatamises - isikliku karja puudumine, karjatamiskoolitusi pakkuvate farmide/talude puudumine lähinaabruses. Vähesed kasvatajad omavad oma karja ning kasvatavad koeri endale karjatööks (USAs Kuawarri, Buzzards, Spader, Lassic, Trail's End; Rootsis Whoelses; Soomes Kohon). Muud koeraspordi harrastused ei ava aga piisavalt austraalia karjakoera karjatamisomadusi, kuigi nende järgi on võimalik hinnata töökoera kvaliteeti nagu närvikava, tegutsemisvõime-võitlustahe, reaktsioonikiirus jne. Parema pildi koera iseloomust annavad spetsiaalselt selleks otstarbeks välja töötatud iseloomutestid, mis on näiteks Rootsis austraalia karjakoerte puhul kohustuslik enne aretusse pääsemist. Ka Soome austraalia karjakoerte tõuühing soovitab enne aretusse minemist koeri iseloomutestiga testida ning Saksamaa austraalia karjakoerte tõuühing on koostanud tõuühingu tarbeks oma iseloomutesti.

4.2.1. Karjatamine

Austraalia karjakoer on hea karjatamisinstinktiga karjakoer ja paljudes riikides tunnustatud kui kõige parem karjakoer veiste karjatamiseks. Karjakoeral on säilinud ka instinkt kaitsta oma peremeest/karjast veiste ründe puhul. Karjakoer ajab karja tagant ja liigub vajadusel külgedele, et hoida karja koos ja siis jälle karja taha tagasi. Austraalia karjakoer ei kasuta jõudu karja kallal rohkem kui vaja ning töötab vaikselt ja ei haugu. Lubatud on kui koer ajab jõuga haukudes karja liikvele või peatab seda, liigne ja jätkuv haukumine karjatades ei ole soovitav. Austraalia karjakoer, kelle hüüdnimi on „heeler“ (*heel on ingl.k kand*) – ajab tõrksa veise liikuma näksates kergelt maadligi madalale kanda ning siis tõmbub kiirelt tagasi, võimaliku sõrahoobi eest end maha lapikuks hoides. Austraalia karjakoer töötab enamasti karjale lähedal või keskmiselt lähedal, vajadusel saab teda õpetada hoidma suuremat distantssi karjaga. Nad kasutavad karjatamisel pigem vähe või keskmiselt silma („*loose eyed / medium eyed*“). Austraalia karjakoer kasutab ka karja peatamist eespoolt („*heading*“) kui on vaja karja peatada või keerata. Karjast eespool olles võib austraalia karjakoer karja peatamiseks laskuda maha küüru, et kohe karilooma ninast näksata või vastupidi tõstab pea kõrgele, et otse loomale peale minna.

Eestis on karjatamiskoolitused lammastega toimunud Jaani talus Pärnumaal alates 2007 aastast Soome, Belgia ja Eesti koolitajatega. Nendest on osa võtnud aastate jooksul 16 Eesti austraalia karjakoera. Esimene veistega toimunud karjatamisinfopäev toimus EAKT (Eesti Austraalia Karjakoerte Tõuühing) eestvedamisel 2013 aasta oktoobris. Sellest võttis osa 13 austraalia karjakoera. Hinnanguliselt töötab Eestis karjas 25% austraalia karjakoertest. Karjatamiskoolitustel osalenud

austraalia karjakoerad on kõik näidanud kariloomade vastu jätkuvat huvi välja, osad isegi head karjatunnetust. Probleeme on esinenud treenitusega, kus koerad kipuvad karjatamissituatsioonis peremehe käskusi ignoreerima.

Eestis ei ole veel kasutusel ametlikku karjatamisinstinkti testi ega korraldata ka karjatamisvõistlusi. Ka Soomes ei ole austraalia karjakoertel ametlikku karjatamisinstinkti testi. 2006 aastal alustas Rootsi austraalia karjakoerte ühing ühiselt koos teiste Rootsi töüühingutega karjatamisinstinkti testi koostamist. Mitteametliku karjatamisinstinkti testi on läbinud Rootsis 38 koera. Rootsis on karjatamisvõistlustel osalenud ainult 4 koera.

4.2.2 Kuulekusalad SK ja KK

Sõnakuulelikkuse koolitus (SK)

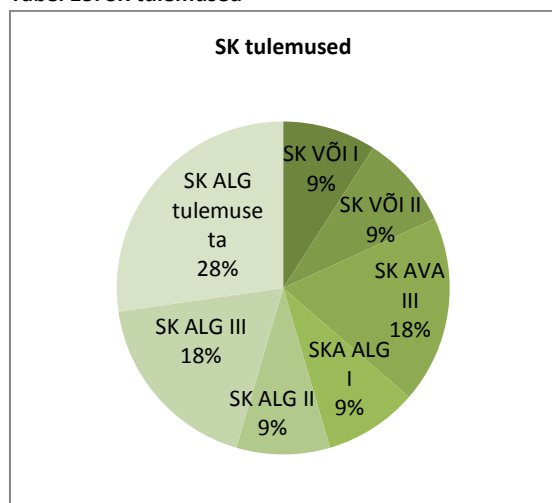
Sõnakuulelikkus on rahvusvaheline dressuuriala, kus eristatakse nelja raskusastet: alg-, ava, võitja- ning erivõitja klass. Sõnakuulelikkuse võistlustel saavad osaleda koerad, kes on vähemalt 10-kuused. SK algklassis peab koer oskama kõrval kõndida, lamada, istuda, seista, juurde tulla, paigal püsida ning ületada madalat barjääri. Kõrgemates klassides lisanduvad eseme toomine, kaugjuhtimine (koerale antakse käsklusi "istu", "lama" distantsti pealt), kolmest esemest käsu peale õige valimine, juurdetulekul seismine või lamamine ning muud raskemad ülesanded.

SK võistlustel on kokku osalenud 11 austraalia karjakoera. Ametliku tulemuse SKs on saanud neist 8 koera ja 3 koera on jäänud ilma tulemuseta. Ametlikest tulemustest on 5 tulemust saadud algklassist, 1 avaklassist ja 2 võitjaklassist.

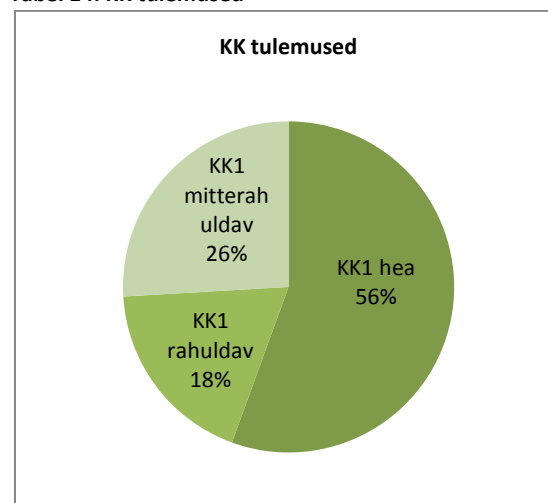
Kuulekuskoolitus (KK)

Kuulekuskoolitus on Eesti rahvuslik dressuuri ala. Kuulekuskoolituse eksamitest ja võistlustest võivad osa võtta koerad, kes on saanud 10 kuuseks. Raskusastmeid on kuulekuskoolituses kolm: KK1, KK2 ja KK3. Kõige kergem on esimene aste ja kõige raskem kolmas aste. Kuulekuskoolitus hõlmab nii rihmaga kui rihmata kõrvalkäimist, istumist, lamamist, seismist, juurdetulemist, kohale minekut, eseme toomist (ka üle barjääri), kohal lamamist. Koer ei tohi teises ja kolmandas astmes karta ka stardipüstoli pauku.

Tabel 13. SK tulemused

Tabel 14. KK tulemused

KK võistlustel on kokku osalenud 5 austraalia karjakoera. Ametliku tulemuse KKs on saanud neist 4 koera ja 1 koer on jäänud ilma tulemuseta. Kõik saadud tulemused on KK1 klassist.

Lisaks on karjakoerad osalenud mitteametlikel võistlustel nii SKs kui KKs.

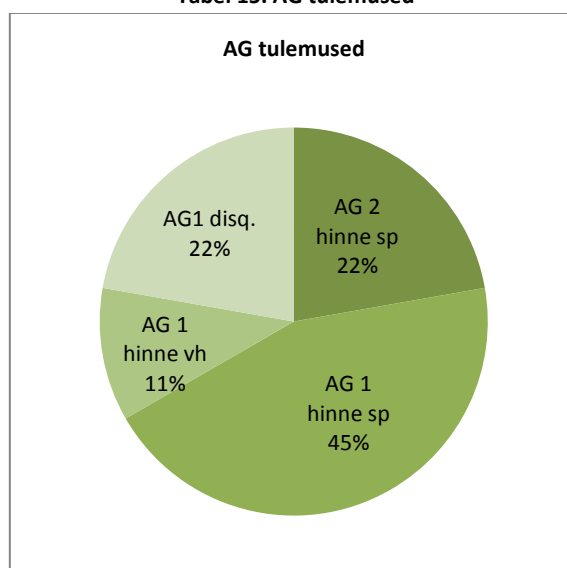
4.2.3 Agility

See spordiala koosneb hüppetakistustest (müür, aed, rõngas, laud ja pikkushüpe), kontaktesemetest (A-takistus, poom ja kiik), läbitavatest takistustest (tunnel ja kott) ja osavustakistustest (kepid).

Võistlusrada on 100-200 m pikk ning sisaldab 12-20 takistust. Takistused tuleb läbida ette antud aja piires ja kindlas järjekorras. Rajal tehtud vigade eest antakse karistuspunkte. Võistlustulemuse hinne saadakse vastavalt vigade arvule. Agility võistlustest võivad osa võtta koerad, kes on vähemalt 18 kuud vanad. Agility's on kolm võistlusklassi (AG1, AG2, AG3). Võistlusklasside rajad erinevad pikkuse, raskusastme ja raja soorituskiiruse poolest.

AG võistlustel ja eksamil on kokku osalenud 9 austraalia karjakoera.

Tabel 15. AG tulemused

Koer saab kuuluda vaid ühte võistlusrühma, austraalia karjakoerad võistlevad nii midi (1 koer) kui maksi klassis (8 koera). Kõikidest karjakoertest võistlevad 7 koera AG1 ja 2 koera AG2 klassis. Tulemuse on saanud 6 koera.

Lisaks on karjakoerad osalenud mitteametlikel AG0 ja nn tunnelivõistlustel.

4.2.4 Pääste

Üks austraalia karjakoer on sooritanud päästekoerte sobivuseksami RH-E ja päästekoerte maa-alaotsingu eksami RH-FL A.

Päästekoera sobivuseksamil (RH-E saksa k *Rettungshunde-Eignungsprüfung*) osalemiseks peab koer olema vähemalt 14 kuud vana. Eksam koosneb kahest osast, so lõhnatöö valikuliselt üks kolmest variandist (lõhnatöö jäljeotsingu, maa-ala otsingu või varemeteotsingu versioon) ja kuulekus koos osavusega. Päästekoerte maa-alaotsingu eksam A tase (RH-FL A saksa k *Rettungshunde-Flächenprüfung*) koosneb lõhnatööst ja kuulekusest-osavusest.

4.2.5 Testid (BH, iseloomutestid)

BH test

Koosneb kolmest osast: A-kuulekusosast, B-linnaosast ja C-teooriaeksam (vabatahtlik). A osa koosneb kõrvalkõnnist nii rihmaga kui ilma rihmata; tuleb läbida inimgrupp; paugukatse; liikumiselt käsklus „istu”; lamamine ja juurdetulek. B osa eesmärgiks on selgitada välja koera suhtumine inimestesse ja teistesse loomadesse ning tema kindlus ümbritseva suhtes. Vaadatakse koera suhtumist inimirühma, jalgratturisse, autodesse, jooksjatesse, rulluisutajatesse, teistesse koertes ja liikluse keskele üksijäetud koera käitumist. Osalevate koerte vanuse alampiiriks on 12 kuud.

Eestis on BH testil osalenud 3 austraalia karjakoera. Neist kahe koera tulemuseks on „sooritatud“.

Soome iseloomutest (Luonnetesti)

Iseloomutesti eesmärk on hinnata ja dokumenteerida koera käitumist stressi tekitavas olukorras, kus tema närvisüsteem saab koormatud. Testi tulemust võib kasutada koera iseloomu kindlaks tegemiseks ning koolituseks sobivuse ja aretusväärtuse hindamiseks.

Eestis elavatest ja siin sündinud austraalia karjakoertest on Soomes sooritatud iseloomutest 9 koeral. Iseloomutestil on käinud 8% Eesti austraalia karjakoertest.

Tabel 16. Eesti austraalia karjakoerte Soomes toimunud iseloomutestide tulemused osade kaupa

Osad	-3	-2	-1	1	2	3	Kokku
Tegutsemisvõime	0%	0%	44%	44%	12%	0%	100 %
Reaktsiooniteravus	0%	11%	0%	67%	0%	22%	100 %
Kaitsmissoov	0%	0%	45%	22%	0%	33%	100 %
Võitlustahe	0%	0%	22%	0%	56%	22%	100 %
Närvikava	0%	0%	11%	89%	0%	0%	100 %
Temperament	0%	0%	0%	11%	56%	33%	100 %
Iseloomutugevus	0%	0%	0%	89%	0%	11%	100 %
Ligipääsetavus	0%	0%	0%	0%	44%	56%	100 %
Paugukindlus		kartlik	tundlik	erutuv	kogenematu	kindel	
		22%	0%	0%	33%	45%	100 %

Eesti austraalia karjakoera keskmine tulemus Soomes toimunud iseloomutestidel osade kaupa

- Tegutsemisvõime: mõõdukas
- Reaktsiooniteravus: piisav ilma jätkuva ründesoovita
- Kaitsmissoov: puuduv
- Võitlustahe: Mõõdukas
- Närvikava: pisut rahutu
- Temperament: suhteliselt vilgas
- Iseloomutugevus: natuke pehme
- Ligipääsetavus: heatahtlik, ligipääsetav, aval
- Paugukindlus: paugukindl

Soomes läbib austraalia karjakoer iseloomutesti kui testi koondulemuses on punkte kokku vähemalt 75 ja reaktsiooniteravuse, närvikava ja ligipääsetavuses on punktid vähemalt +1 ning paugukarmatuses ei tohi saada tulemust paugukartlik või paugutundlik.

28% Soome austraalia karjakoertest on läbinud iseloomutesti. See teeb kokku 283 koera, kellest oli 154 isast ja 129 emast koera. Paugukartlike koeri oli kokku 95, millest isaseid 7%. Isaste keskmine

tulemus oli 150 punkti ja emastel 143 punkti. Testitud koerte osakaal on järjest tõusnud 1996-2006 22,9% ja 2007-2010 52,4% populatsioonist.

Tabel 17. Soome austraalia karjakoerte iseloomutesti tulemused osade kaupa

Osad	-3	-2	-1	1	2	3	Kokku
Tegutsemisvõime	0 %	3 %	17 %	52 %	26 %	2 %	100 %
Reaktsiooniteravus	1 %	1 %	0 %	60 %	6 %	32 %	100 %
Kaitsmissoov	0 %	1 %	15 %	28 %	13 %	43 %	100 %
Võitlustahe	0 %	2 %	17 %	8 %	45 %	28 %	100 %
Närvikava	0 %	0 %	7 %	77 %	15 %	0 %	100 %
Temperament	0 %	1 %	2 %	13 %	41 %	43 %	100 %
Iseloomutugevus	1 %	12 %	0 %	51 %	1 %	34 %	100 %
Ligipääsetavus	0 %	0 %	3 %	3 %	33 %	61 %	100 %
Paugukindlus		kartlik	tundlik	erutuv	kogenematu	kindel	
		9 %	0 %	17 %	24 %	50 %	100 %

Austraalia karjakoera keskmine tulemus iseloomutestil Soomes osade kaupa

- Tegutsemisvõime: mõõdukas
- Reaktsiooniteravus: piisav ilma jätkuva ründesoovita
- Kaitsmissoov: mõõdukas, vaoshoitud
- Võitlustahe: mõõdukas
- Närvikava: pisut rahutu
- Temperament: vilgas
- Iseloomutugevus: natuke pehme
- Ligipääsetavus: heatahtlik, ligipääsetav, aval
- Paugukindlus: paugukindel

Austraalia karjakoera tugevused iseloomu testi sooritusel: vilgas ja õigeaegselt reageeriv, küllaltki vähene reaktsiooniteravus, mõõdukas närvikava ja ligipääsetavus. Ligipääsetavuses on viimasel ajal +2 hinnangust muutunud +2a (natuke reserveeritud käitumine võõrasega), mis on igati tüüpiline austraalia karjakoera iseloomumadus. Soome austraalia karjakoerte tööühingu SAKKRY eesmärk on muuta käitumismalli avatumaks ja ühiskonnale sobivamaks. Paugukindluse tulemused on Soomes aastatega püsinud samad. Kõige suurem puudus austraalia karjakoertel iseloomutestis on võitlustahe, kus punktidega -1 või alla selle on saanud 22% testil osalenud koertest Tegutsemisvõime on miinustega 21% koertel. Tomimismõrkus ja pehmus esinevad tihti koos. Testi läbivad Isased (83%) emastest (77%) rohkem. Testi peatamise peamine põhjus on närvikava. Läbimata testide peamine põhjus on pauguargus. Järgmine põhjus on mittepiisav punktisumma. See probleem esineb enamasti emastel koertel, kes saavad miinuspunkte võitlustahte, tegutsemisvõime ja pehmuse eest.

Saksamaa austraalia karjakoerte klubi iseloomutest – VT (Verhaltenstest)

Saksamaa austraalia karjakoerte klubi korraldab austraalia karjakoertele oma iseloomutesti, mis koosneb osadest:

- Aktiivsus – kus jälgitakse kuidas ja kas koer omaniku juurde läheb, kuidas temaga mängib ning kui kiiresti pärast mängu rahuneb.
- Kontakt – kus vaadatakse kuidas koer suhtub eest ja tagant mööduvatesse ning koerajuhiga rääkivatesse ja koeraga kontakti võtvasse ja katsuvatesse inimestesse.

- Helitundlikus – kus vaadatakse kuidas koer reageerib ootamatut kära tegevasse objekti ning kui kiiresti ta rahuneb ja kas ta selle objekti vastu huvi tunneb.
- Käsitletavus – kus vaadatakse kuidas koer suhtub võõra inimese poolt tehtavatesse füüsilistesse mõjutustesse.
- Koertesuhtumine – kus vaadatakse kuidas koer suhtub teise koera

Eesti koerad sellel testil osalenud ei ole.

Koera vaimne kirjeldus - MH-test Rootsis (Mentalbeskrivning Hund)

See test kirjeldab koera tugevalt pärilikke käitumisi. Tegemist on võrdlemisi usaldusväärse ja valiidses testiga, mis ütleb ära kas koer on nõ vaimselt terve või mitte. Testiga kirjeldatakse üksikindiviidi aga ka tõugu. See on maailmas kõige laialt levinud test, et selgitada koera iseloomu. Test kirjeldab koera erinevaid käitumisi, mis on uuringutega tunnustatud pärilikeks. See koosneb 10 standardiseeritud situatsioonist, kus vaadeldakse kokku 33 reaktsiooni, mida hinnatakse intensiivsusklaal (1-5). Testi eesmärk on kirjeldada koera sotsiaalsust, hirmu, agressiooni, mänguhimu jne. Kuidas üksik koer ja laiemalt kogu tõug reageerib ootamatule helile, ähvardavale aeglaselt liikuvale objektile või kui koostööaldis on koer võõrastega. Testi eesmärk pole selle läbimine või mitte, pigem soorituse kirjeldus.

Test on algselt välja töötatud töökoertele, kuid tänapäeval kasutatud kõikide koeratõugude kohta. Iga aastaga on testi populaarsus tõusnud ja aina rohkem koeri sooritavad testi. Tänapäeval on testi läbimine osade tõugude puhul alla 18 kuuse koeraga nõudeks enne aretuses kasutamist või enne teenistuskoea treeningutele pääsemist. Testi põhjal on tehtud põhjalikke uurimustöid ning testist saadud informatsiooni kasutavad tõuühingud, et hinnata aretustööd.

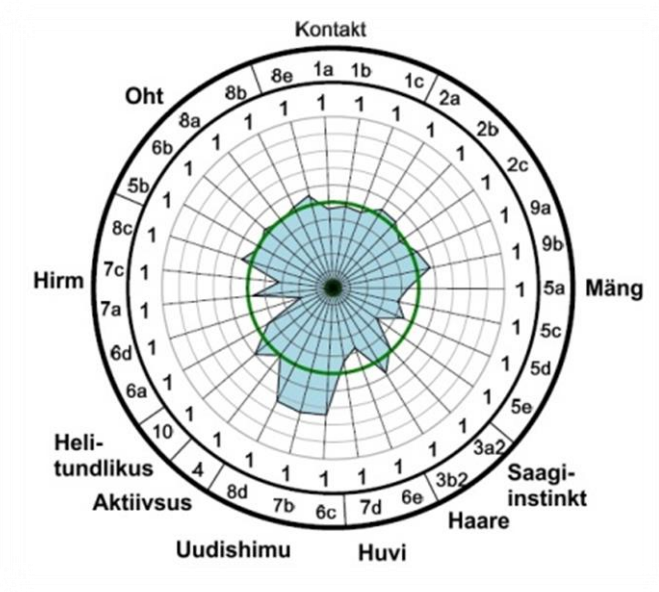
Testil osalemiskes peab koer olema vähemalt 12 kuud vana, registreeritud Rootsi kennelliidus või selle poolt tunnustatud välismaa kennelliidus, omama kiipi, olema nõuetekohaselt vaktsineeritud, olema terve ning koera puhul ei tohi olla kasutatud keelatud aineid (doping).

MH test kirjeldab:

- Kontakti/sotsiaalsus – jälgitakse koera suhet võõraste inimestega ja testi läbiviiaga.
- Mäng/mänguhimu – jälgitakse koera soovi võõrastega mängida, koera mänguhimu tirimismängus
- Saagiinstinkt – jälgitakse koera soovi eemalduvale objektile järgneda, millal soov tekib ja mis juhtub kui koer objektini jõuab.
- Aktiivsus – Jälgitakse koera käitumist passiivses olekus koerajuhi kõrval rihmas olles pärast aktiivsete osade lõppemist.
- Uudishimu/huvi – jälgitakse koera uudishimu, tahet ja julgust lahkuda omaniku juurest, et uurida kahtlast situatsiooni eemal.
- Helitundlikus - jälgitakse koera reageerimist paukudele nii omanikuga mängides kui passiivselt omaniku kõrval olles. Pauguargus on pärilik.
- Hirm – jälgitakse koera reaktsiooni kui ootamatult tundmatu objekt ilmub, kuidas koer rahuneb ning kui palju tal on uudishimu, et minna objekti uurima. Jälgitakse ka kui palju koer oma juhilt toetust soovib saada.

- Oht – jälgitakse koera reaktsiooni kui ilmuvad ohtlikult käituvad „kummitused“ ning kui palju koer soovib ennast või oma juhti kaitsta. Jälgitakse ka koera reaktsiooni kui „kummitused“ ei käitu enam ohtlikult.

Tabel 18. Keskmine austraalia karjakoera vaimne kirjeldus Rootsis

Tabel 19. Austraalia karjakoera keskmine tulemus vaimse kirjelduse testis Rootsis

Testi osa kirjeldus	Austraalia karjakoera keskmine tulemus
1 Kontakt, tervitamine	1a. Algatab kontakti või vastab kontaktile = 3.7 / 3.8
1b Kontakt, koostöö	1b. Läheb järgi aga ei ole huvitatud testi läbiviijast = 3.4 / 3.4
1c Kontakt, käsitlemine	1c Allub käsitlemisele = 3.2 / 3.3
2 Mäng 1, mänguhimu	2a. Alustab kiirelt, mängib aktiivselt = 3.8 / 3.7
2b Mäng 1, haare	2b. Haarab kahtlevalt või esihammastega = 3.5 / 3.4
2c Mäng 1, tirimismäng	2c. Haarab, avaldab vastupanu, lahtilaskmiseks läheb aega, närib = 3.2 / 3.2
3a2 Saagiinstinkt, tagaajamine	3a2 . Alustab ja jookseb aeglaselt. Kiirendab. Jõuab järgi = 2.9 / 2.9
3b2 Saagiinstinkt, haare	3b2 . Haarab kahtlevalt või viivitusega = 2.6 / 2.4
4 Aktiivsus	4. Tähelepanelik ja enamasti rahulik. Aktiivsus suureneb natuke = 3.2 / 3.2
5a Kaugelt mäng, huvi	5a. Huvitatud, läheb figurandile kõhklemata järgi = 2.8 / 2.9
5b Kaugelt mäng, Threat / aggr.	5b. Ei näita välja ähvardavat käitumist = 1.5 / 1.5
5c Kaugelt mäng, uudishimu	5c. Läheb peidus oleva rääkiva figurandi poole = 2.6 / 2.8
5d Kaugelt mäng, mänguhimu	5d. Mängib, haarab õrnalt, tõmbab ei loovuta = 2.5 / 2.6
5e Kaugelt mäng, koostöö	5e. On aktiivne aga lõpetab = 1.9 / 2.3
6a Ootatus/ Hirm	6a. Põikleb ilma vaatama minemata = 2.9 / 3
6b Ootatus, Oht/ agressioon	6b. Aeg-ajalt ähvardav käitumine = 1.9 / 1.9
6c Ootatus , Uudishimu	6c. Läheb objekti juurde kui koerajuht on kõrval = 3.3 / 2.8
6d Ootatus, Püsiv hirm	6d. Läheneb väikese kaarega või liikumiskiirus muutub = 1.6 / 2.2
6e Ootatus, Püsiv uudishimu	6e. Peatub. Nuusutab või vaatab objekti ühe korra = 1.7 / 1.9
7a Helitundlikus, hirm	7a. Põikleb ilma vaatamiseta kõrvale = 2.5 / 2.6
7b Helitundlikus, uudishimu	7b. Läheneb helitekitajale kui koerajuht kõnib poolele maale = 4.1 / 3.6
7c Helitundlikus, püsiv hirm	7c. Liikumiskiirus ei muutu ja eemale ei põikle = 1.2 / 1.6
7d Helitundlikus, püsiv uudishimu	7d. Peatub. Nuusutab või vaatab helitekitaja poole ühel korral = 1.6 / 1.7
8a Kummitused, Oht / agressioon	8a. Näitab üksikuid ähvardavaid käitumisi = 2.4 / 2.4
8b Kummitused, kontroll	8b. Kontrollib ja/või liigub mõlema „kummituse“ poole. Väikeste katkestustega = 3.7 / 3.7
8c Kummitused, hirm	8c. Jäeb koerajuhi ette või kõrvale. Põgenemise ja kontrolli vahepeal = 3/2, 9
8d Kummitused, Uudishimu	8d. Läheb figurandi juurde kui koerajuht on kõrval = 3.1 / 2.6
8e Kummitused , kontakt	8e. Reageerib figurandi kontaktile = 3.3 / 3.2
9a Mäng 2, mänguhimu	9a. Alustab aeglaselt, muutub aktiivseks. Mängib = 3.5 / 3.4
9b Mäng 2, haare	9b. Haarab kõhklevalt või esihammastega = 3.3 / 3.1
10 Paugud	10 Väheneb kontroll mängu ajal. Passiivsus. Pärast üskõikne = 1.8 / 1.6

Eesti koerad sellel testil osalenud ei ole.

4.3 Tervis

Austraalia karjakoer on suhteliselt terve tõug ning enamus probleeme, mille pärast austraalia karjakoera omanik tõttab arstile, on seotud koera liigsest aktiivsusest ja tormakusest tingitud traumadega. Austraalia karjakoerad elavad keskmiselt 13,41 aastaseks (enamus 11-16 aastaseks) ning keskmiselt sünnib 5 kutsikat pesakonnas. Peamisteks austraalia karjakoeral esinevateks pärilikeks haigusteks on degenerereeruv progresseeruv võrkkesta atroofia (terviseuuringute tulemustes tähistatud lühendiga prcd-PRA) ja kurtus (terviseuuringute tulemustes tähistatud testi nimega BAER). Neid pärilikke haiguseid saab uuringutega kindlaks määrata ning teadlikult aretada tervemaid koeri. Lisaks esineb mingil määral puusa- ja küünarliigese düsplaasiat (terviseuuringute tulemustes tähistatud lühendiga HD ja ED).

4.3.1 Pärilikud haigused ja nende kontroll

Tõus esineb kolm sagedamini esinevat pärilikku haigust, mida tuleks arvesse võtta aretuses. Seetõttu on oluline võtta kasutusele terviseuuringud, mis aitavad aretada prcd-PRA'sse mitte jäävaid koeri, vähendavad oluliselt kurtuse ja poolkurtuse ilmnemist ning puusadüsplaasia esinemist tõus.

Prcd-PRA – Austraalia karjakoertel esineb progressiivne võrkkesta atroofia degeneratiivne vorm (prcd-PRA). Sel juhul on koera nägemisrakud normaalselt välja arenenud, ent hakkavad järk-järgult taandarenema. Haiged koerad jäävad pimedaks tavaliselt 4- kuni 7-aastaselt. Prcd-PRA pärandub retsessiivselt ning geenitestiga saab määrata genotüüpi, kas koer on haigusest vaba, kannab haigust või on haige. See tähendab, et haigus avaldub koeral siis kui geen on päritud mõlemalt vanemalt. Vanemad on sel juhul kas haiguse kandjad või haiged. Kui vähemalt üks vanematest on terve, siis järglased ei haigestu. Sellise retsessiivselt pärandumise skeemi järgi aretades peaks haigete koerte arv miinimumini langema. Eesti karjakoerte hulk on väike ning muidu aretuskõlblikku aga prcd-PRA haiget (C tulemusega) või siis uurimata tulemusega koera paaritades terve koeraga (A tulemus) jääks aretusse suurem geenipõhi. Sel juhul jääks aretusse 100% koertest.

Haigus mõjutab avaldumisel suuresti koera elu. Pimedaks jäämas või jäänud koer (PRA algab nõ kanapimedusega, kus hämaras situatsioonis koer ei näe) ei saa koer oma tööülesannetega karjas hakkama. Sama kehtib muude harrastuste kohta. Esineb ka võimalus, et geenitestiga haigeks tuvastatud koeral ei jõua haigus tema eluea jooksul avalduda.

Kurtus. Kuigi Austraalia karjakoertel pole seda sügavamalt uuritud, näitavad teiste tõugudega tehtud uuringud (nt. dalmaatsia koer), et pärilikku kurtust põhjustav geen on seotud valget värvi põhjustava geeniga (piebald ja extreme piebald). (Austraalia karjakoerad sünnivad valgetena, mis võib olla seotud dalmaatsia koera kasutamise tõu kujunemisega). Pigmendirakkude (melanotsüütide) puudus veresoontes, mis toidavad kõrva tigu, tekitab veresoonte degeneratsiooni, vereringehäire teo kudedele ning teo kahjustumisele tekitabki pöördumatu kurtuse. Pole ka selgunud kuidas kurtus pärandub, kuid uuringud on näidanud, et kuuljatel vanematel sünnib poole vähem kurte kutsikaid kui kuulja ja poolkurdi või kurdi kombinatsioonist.

Kurdid koerad ei saa karjatamisega hakkama ning poolkurtide töövõime kahaneb. Sama võib väita mis iganes koerapordi kohta. Kuna pole täpselt teada kuidas kurtus pärandub, siis ei tohi poolkurte ja kurte koeri aretus kasutada. Toetudes Soome ja Inglismaa statistikale austraalia karjakoeral esinevast kurtusest, siis saab aretuses kasutada 86-90% koertest, kes on kuuljad.

Puusa ja küünarliigese düsplaasia. Puusa düsplaasia on puusaliigese väärareng. Tavaliselt algab see puusaliigese liigse lõtvusega ning võib areneda artriidiks. Düsplaasia tekkimisel on olulised nii pärilikud kui ka keskkondlikud faktorid. Haiguse täpset pärilikkuse mehhanismi ei ole lõplikult leitud, on vaid teada, et see on multigeenselt retsessiivselt päranduv. Küünarliigese düsplaasia on ebanormaalne kõhre ja luu transformatsioon, mis põhjustab kõhre või luu tükikeste murdumist liigese vahele. Arvatav küünarliigese düsplaasia tekke põhjus võib olla ebasünkroonne luude kasv. See ei ole artriidi vorm, kuid võib põhjustada artriiti.

Karjas töötavate koerte (hinnanguliselt 25% Eesti austraalia karjakoertest) töövõime kahaneb puusadüsplaasia avaldumisega. Ka mõjutab see koerasporti harrastavate koerte ülesannete sooritamist ning koera tavaelus funktsioneerimist. Et geenipõhja mitte kitsendada tuleks esialgu lubada kerge düsplaasia astmega (HD tulemus C) koeri aretusse aga soovitatavalt valida neile ilma düsplaasia tunnusteta (tulemus HD A või B) partner. (Statistika Eestis uuritud austraalia karjakoertele näitab, et sel juhul oleks aretuses võimalik kasutada 83% koertest).

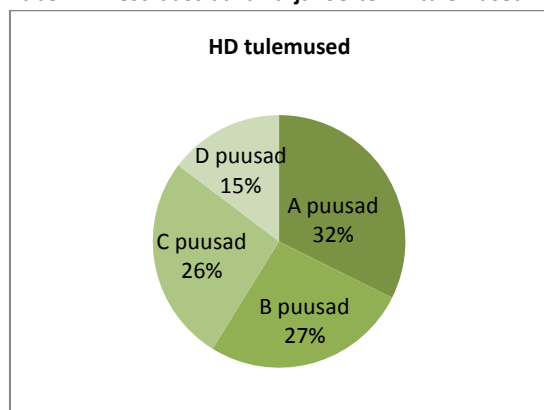
Tabel 20. Enam levinud pärilike haiguste mõju koerale ja aretusele

Haigus	Kas haigus häirib austraalia karjakoera normaalset igapäevast elu?	Kas haigus häirib austraalia karjakoera kasutuskõlblikkust töumasel otstarbel?	Kas haigus häirib austraalia karjakoera töu aretust?
prcd-PRA	Jah	Jah	Ei häiri kui kasutatakse skeemi, kus haigele (C) või kandjale (B) koerale kasutatakse tervet (A) koera partnerina.
Kurtus	Jah	Jah	Jah
Puusa ja küünarliigese düsplaasia	Võib häirida. Olenevalt astmest ja artriidist.	Võib häirida. Olenevalt astmest ja artriidist.	Kerge aste (HD C ja ED 1) ei tohiks häirida kui valitakse partneriks koer, kelle liinides on valdavalt HD A või B ja ED 0 tulemusega koeri.

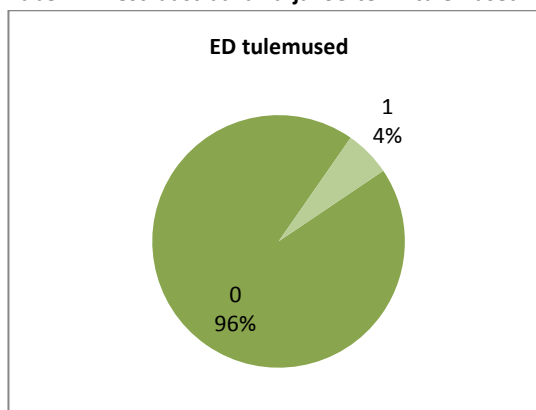
4.3.1.1 Eestis tehtud terviseuuringute statistika

Eestis on austraalia karjakoera aretuses enamasti kasutatud puusa- ja küünarliigesedüsplaasia uuringuga koeri, kuid arvestatav hulk pesakondi on vanematekombinatsioonist, kus ainult ühel neist on HD ja ED tulemus. 29 pesakonnast 17 pesakonna mõlematel vanematel on tulemused, 10 pesakonnal on ainult ühel vanemal tulemus ning 2 pesakonna vanematel puudub tulemus täiesti. Ka kutsikaid on vähe uuritud. 29 Eestis sündinud pesakonnast düsplaasia uuringuks sobilikku vanusesse jõudnud 25 pesakonnast 14 pesakonnal pole ühelgi kutsikal HD ja ED tulemust.

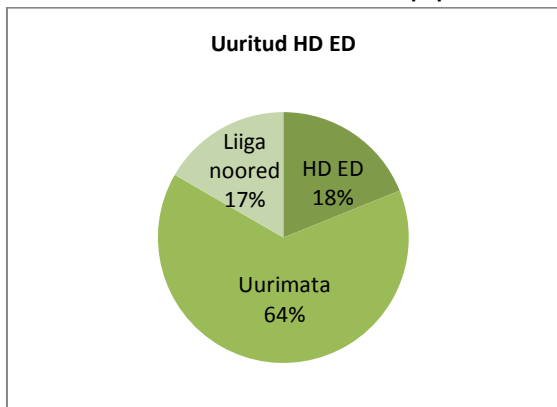
Tabel 21. Eesti austraalia karjakoerte HD tulemused

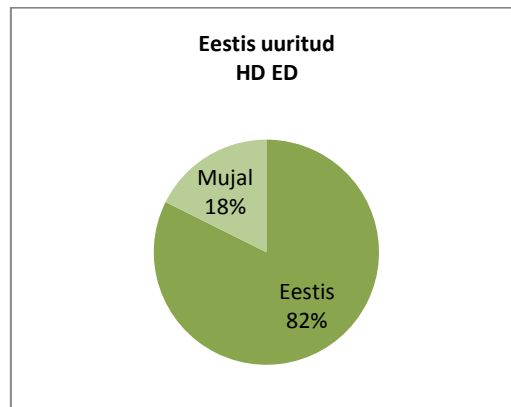
Tabel 22. Eesti austraalia karjakoerte ED tulemused

Tabel 23. Uuritud HD ED osakaal koerte populatsioonist

Tabel 24. Eestis uuritud HD ED

34 Eestis sündinud või Eestisse imporditud koerast, kellel on sooritatud düsplaasia uuringud oli 11 koeral tulemus A, 9 koeral B, 9 koeral C ning 5 koeral D. 32 koeral oli küünarliigese tulemus 0 ning 2 koeral 1.

Uuritud koerte tulemused näitavad, et esineb ka rohkelt C (26%) ja D puusa (15%). Puusadüsplaasia E tulemust pole siiski ükski uuritud austraalia karjakoer Eestis saanud. Eestis on enim A tulemusega koeri (32%) ning seejärel B tulemusega koeri (27%). Samas kuna Eestis on uuritud koerte arv väike (18%), siis tõu tegelik olukord võib olla hoopis teine. Üldiselt on puusa- ja küünarliigese düsplaasia uuringud tehtud Eestis (82%).

Tabel 25. Uuritud järglaste arv - Puusa ja küünarliigese düsplaasia

Pesakond	Aasta	Mõlema vanema HD ED	Uuritud kutsikate arv pesakonnas
Inglisilm I pesa	2000	C0 C1	4
Inglisilm II pesa	2001	C0 C0	1
Inglisilm III pesa	2002	C0 A0	3
Karjapeni A pesa	2003	B0 D0	
Teravsilm I pesa			
Karjapeni B pesa		B0	2
Ribessita I pesa		B0	3
Koerustükk I pesa	2004	C0 B0	
Teravsilm II pesa		B0	
Scanbull I pesa		A0	2
2004 pesa		B0	
Karjapeni C pesa	2005	B0 B0	2
Karjapeni D pesa		B0 B0	1
Scanbull II pesa	2006	A0	
Inglisilm IV pesa		C0 A0	
Koerustükk II pesa		B0 A0	
Karjapeni E pesa	2007	C0	
Inglisilm V pesa		A0 C0	
Inglisilm VI pesa		C0 A0	1
Koerustükk III pesa	2008	B0 A0	
Ribessita II pesa		B0 C0	
Teravsilm III pesa	2009	B0	1
Chahama I pesa	2010	B0 C0	
Karjapeni F pesa		C0	
2011 pesa	2011		1
Teravsilm IV pesa	2012	A1 D0	Liiga noored
No Dramas W pesa		A0 C0	Liiga noored
Karjapeni J pesa		A0 A0	Liiga noored
2013 pesa		B0	Liiga noored

78 koera prcd-PRA tulemus on teada. 59 koeral oli PRA A või B staatus pärandunud vanematelt, 16 koera olid PRA A ning 3 koera PRA B. 78 koerast 72 koera oli tulemuse saanud vanematelt põlvnemisega ning vaid 6 koeral oli tehtud prcd-PRA geenitest. PRA C tulemuse saanud koeri Eestis siiani teada ei ole.

Alates 2006 aastast on kasutatud aretuses isaseid (enamasti import), kellel on prcd-PRA geenitesti tulemus PRA A (terve ja ei kanna edasi haigust) ning niiviisi on välistatud haigete kutsikate sündimine (kutsikad saavad tulemuse PRA A või B). Tagantjärele on geenitest tehtud ka ühele aretusisasele (Cattlefarm's Blue Hattah) ning niiviisi on varasemalt sündinud (2001 ja 2004) kaks pesakonda saanud tulemuse PRA A või B. Siiski on ka alates 2006 aastast sündinud pesakondi, kus mõlemal vanemal puudus prcd-PRA geenitesti või põlvnemisega tulemus. 2006 – 2013 on sündinud 16 pesakonda, millest 5 pesakonna mõlemal vanemal puudub prcd-PRA geenitesti või vanematelt pärandunud tulemus. 10 pesakonna aretusisaseks on valitud prcd-PRA geenitesti tulemusega PRA A koer ning ainult 1 pesakonna mõlemal vanemal on prcd-PRA geenitesti tulemus (PRA A).

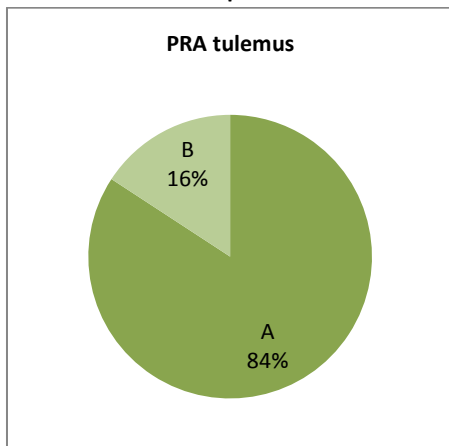
Tabel 26. Uuritud järglaste tulemused - prcd-PRA

Pesakond	Aasta	Mõlema vanema prcd-PRA	Kutsikate tulemused
Inglisilm I pesa	2000		
Inglisilm II pesa	2001	- A	Kõik A/B
Inglisilm III pesa	2002		
Karjapeni A pesa			
Teravsilm I pesa			
Karjapeni B pesa	2003		
Ribessita I pesa			
Koerustükk I pesa	2004	- A	Kõik A/B
Teravsilm II pesa			
Scanbull I pesa			Ühel A
2004 pesa			
Karjapeni C pesa	2005	- B	Kõik B
Karjapeni D pesa			
Scanbull II pesa	2006	- A	Kõik A/B
Inglisilm IV pesa		- A	Kõik A/B
Koerustükk II pesa			Ühel B
Karjapeni E pesa	2007	- A	Kõik A/B
Inglisilm V pesa		B	
Inglisilm VI pesa		- A	Ühel A, teised A/B
Koerustükk III pesa	2008		
Ribessita II pesa		- A	Kõik A/B
Teravsilm III pesa	2009		
Chahama I pesa	2010	- A	Kõik A/B
Karjapeni F pesa		- A	Kõik A/B
2011 pesa	2011		
Teravsilm IV pesa	2012	- A	Kõik A/B
No Dramas W pesa		A A	Kõik A
Karjapeni J pesa		A/B A	Kõik A/B
2013 pesa		- A/B	

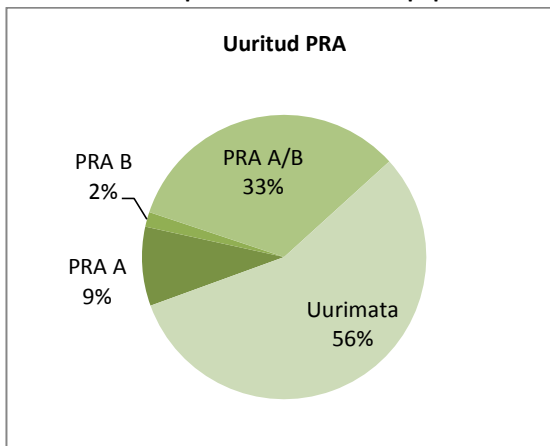
Eestis on Prcd-PRA geenitest tehtud väga vähestele koertele - 4 koerale, kellest 1 tulemus on PRA B ja 3 koera tulemus PRA A. Ka Eestist välja eksporditud koertest on ainult 2 koerale geenitest tehtud. Mõlemal tulemuseks PRA B. Enamasti on koerte, sealhulgas Eestisse imporditud koerte, tulemus pärandunud põlvnemisega vanematelt (72 koera). 59 koera tulemusega PRA A või B ja 13 koera tulemusega PRA A. PRA C tulemust siiani Eestis diagnoositud ei ole. Austraalia karjakoertel esinev prcd-PRA tüüp on hilisema väljalöömisega (4-7 aastasel koeral), siis on võimalik, et Eesti austraalia

karjakoerte suhteliselt noores populatsioonis võib see alles avalduda. Ei ole välistatud ka võimalus, et haigus koera eluea jooksul ei jõuagi avalduda. 100 koera PRA tulemus pole teada.

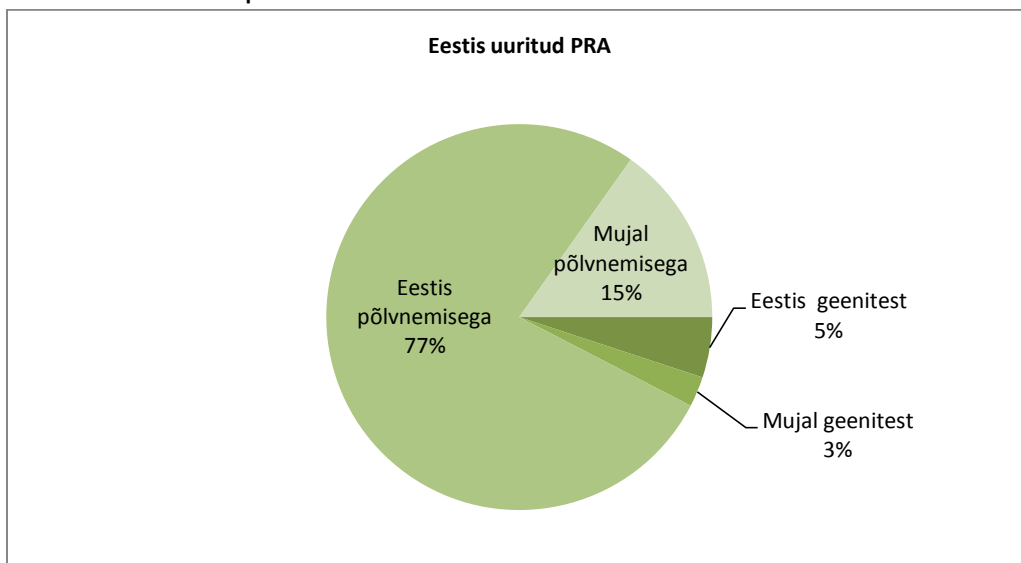
Tabel 27. Eesti koerte prcd-PRA tulemus

Tabel 28. Uuritud prcd-PRA Eesti koerte populatsioonist

Tabel 29. Eestis uuritud prcd-PRA

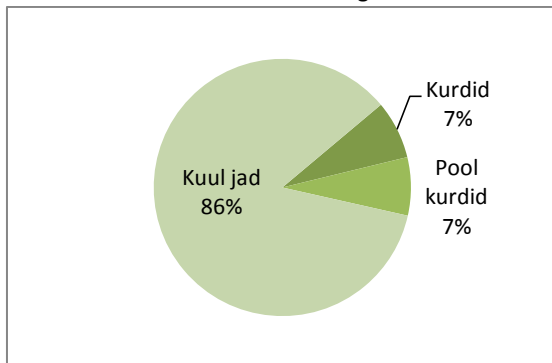
BAER-testitud koeri on Eestis 38 koera, kelledest poolkuuljaid on 3 ja kuuljaid 35. Uurimata on 140 koera, kellest 3 koeral tuvastati kurtus ilma testita.

Baer uuringuid on Eesti koertele tehtud alles alates 2009 aastast. Alates 2009 on ühele Eestis sündinud aretusisasele BAER test tehtud ning alates 2012 aastast on 2 Eestis sündinud aretusemasele ja 1 emasele ka BAER test tehtud (tulemusega +/- kuulja). Aastatel 2002 ja 2005 kasutati välismaal elavaid aretusisaseid, kel sooritatud BAER test tulemusega +/- (kuulja). 2007 aastast on aretuses kasutatud ka Eestisse imporditud BAER uuringutega isaseid. Pesakonna emad on aastani 2012 siiski uurimata olnud. 2012-2013 on sündinud 4 pesakonda, millest 2 pesakonna emad on testitud ja tulemusega +/- kuulja. Eestis on testitud ainult 4 sündinud pesakonda vahemikul 2007-2013. Testitud pesakondade 31 kutsikast ainult 2 tuvastati poolkurtus ning teised tunnistati kuuljateks. 29 Eestis sündinud pesakonnast ainult 2 pesakonnal on mõlemad vanemal olnud BAER test sooritatud tulemusega kuulja. Kuna täiskuulvat koera ning poolkurti koera on ilma testita raske tuvastada, siis statistikasse läinud ilma testita tuvastatud 3 Eestis sündinud kurti kutsikat, kallutavad BAER testi tulemuste osas kurtide ülekaalusisemaks (15%) kui ta muidu kogu pesakonna kaupa testides oleks.

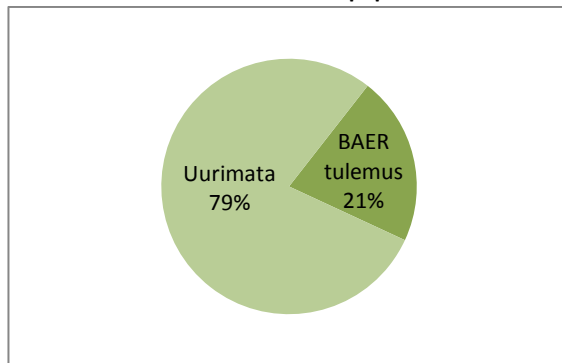
Tabel 30. Uuritud järglaste tulemused - BAER test

Pesakond	Aasta	Mõlema vanema BAER	Kutsikate tulemused
Inglisilm I pesa	2000		
Inglisilm II pesa	2001		
Inglisilm III pesa	2002	+/+	1 kutsikas -/-, üks -/+
Karjapeni A pesa			
Teravsilm I pesa			1 kutsikas -/-
Karjapeni B pesa	2003		
Ribessita I pesa			
Koerustükk I pesa	2004		
Teravsilm II pesa			
Scanbull I pesa			1 kutsikas +/+
2004 pesa			
Karjapeni C pesa	2005	+/+	1 kutsikas +/+
Karjapeni D pesa		+/+	
Scanbull II pesa	2006		
Inglisilm IV pesa			
Koerustükk II pesa			
Karjapeni E pesa	2007	+/+	
Inglisilm V pesa			
Inglisilm VI pesa			
Koerustükk III pesa	2008		
Ribessita II pesa		+/+	
Teravsilm III pesa	2009		
Chahama I pesa	2010	+/+	
Karjapeni F pesa		+/+	1 kutsikas -/+, 4 +/+
2011 pesa	2011		
Teravsilm IV pesa	2012	+/+	6 kutsikat +/+
No Dramas W pesa		+/+ +/+	7 kutsikat +/+
Karjapeni J pesa		+/+ +/+	1 kutsikas -/+, 4 +/+
2013 pesa	2013		

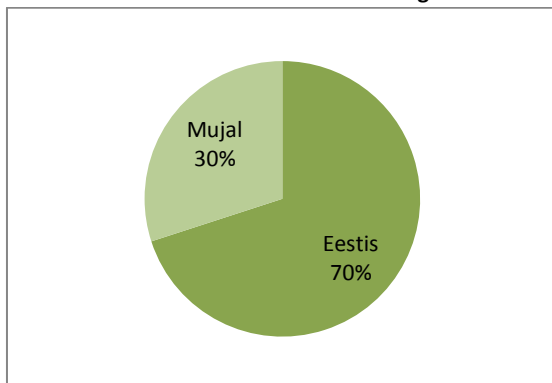
Tabel 31. Uuritud kurtus BAER testiga

Tabel 32. Uuritud kurtuse osakaal populatsioonist

Tabel 33. Eestis uuritud kurtus BAER testiga

4.3.1.2 Kohustuslikud terviseuuringud aretusnõuetes 01.01.2015-31.12.2019

Eestis on terviseuuringutega austraalia karjakoorte protsent väike võrreldes Soomega. Düsplaasia uuringuid, BAER testi ja prcd-PRA geenitesti saab Eestis teha. Uuritud koerte aretuses kasutamiseks soovib EAKT kehtestada aretusnõuded, mis nõuavad nende uuringute/testide sooritamist ja läbimist enne aretustes kasutamist.

Aretusnõuete kehtestamisega saab välistada sündinud kutsikate PRA'sse haigestumist, vähendada kurtide ja poolkurtide kutsikate sündimist.

Tabel 34. Kohustuslikud terviseuuringud

Jõustumisaasta	Haigus	Uuringu meetod	Piirang
2015	Puusaligeste düsplaasia	röntgenpilt	Aretuses on lubatud kasutada ainult A,B ja C uuringutulemusega koeri.
2015	Küünarliigeste düsplaasia	röntgenpilt	Aretuses on lubatud kasutada ainult 0 ja 1 uuringutulemusega koeri.
2015	prcd-PRA	Geenitest või vanematelt pärandunud staatus	Vähemalt üks pesakonna vanematest peab olema tulemusega A.
2015	Kurtus	BAER test	Aretuses on lubatud kasutada ainult normaalse mõlemast kõrvast kuulmisega koera.

Eestis esineb puusadüsplaasia D tulemust sagedamini (15%) kui Soomes (13%) ja Rootsis (7%).

Aretuses võib kasutada ainult puusaliigesedüsplaasia tulemusega A, B ja C koeri ning küünarliigesedüsplaasia tulemusega 0 ja 1 koeri. HD/ED uuring peab olema teostatud ja ametlikult kinnitatud EKL usaldusarsti poolt enne paaritust. HD/ED uuringu teostamise päeval peab koer olema vähemalt 12-kuune.

Vähemalt ühel vanemal peab olema sooritatud prcd-PRA geenitest tulemusele PRA A või vanematelt ametliku põlvnemisuuringuga saadud tulemus PRA A (normaalne, ilma PRA leiuta). PRA B ja PRA C tulemusega koera ning koera, kel puudub prcd-PRA geenitest võib paaritada ainult PRA A tulemusega koeraga. Kuna selle haiguse tagajärjel jääb koer pimedaks suhteliselt hilja 4-7 aastaseks, siis on oluline nõuda vähemalt ühe pesakonna vanema geenitesti või ametliku põlvnemisuuringuga tulemust PRA-A, et välistada võimalike haigete kutsikate sündimine. Kui geenitesti mitte nõuda ja uurida vaid pilulambiga koera silmi enne paaritamist, siis esineb võimalus, et koera kasutatakse enne aretuses kui haigus avalduda saab.

Aretuses tohib kasutada ainult BAER testiga kuuljateks (+/+ normaalne kuulmine mõlemast kõrvast) tunnistatud koeri. Kuigi ka BAER testiga kuuljateks tunnistatud vanematel võib sündida kurte kutsikaid, on sündinud kurtide kutsikate osakaal peaaegu poole suurem pesakonnas, mille üks vanem või mõlemad vanemad on poolkurdid või kurdid. Seetõttu on oluline nõuda BAER testiga kuuljaks tunnistamist enne koera aretuses kasutamist.

4.3.1.3 Soovituslikud terviseuuringud aretusnõuetes 01.01.2015-31.12.2019

Silma pilulambiuuring

Soomes on leitud järgmised silmahaigused austraalia karjakoertel: HC 5 %, RD 0,8%, PHTVL/PHPV 0,8%, PPM 1%, distikiaas 0,8%, CCD 0,3%, PLL 0,2%.

Kuna muud silmahaigused esinevad suhteliselt harva, aga on pärilikud, siis on soovitatav aretuses kasutatavatele koertele enne paaritust teha silma pilulambiuuring ja veenduda, et koerad on terved. Koertele, keda aretuses kasutatakse, on soovitatav teha silmahaiguste (PRA, HC, RD) pilulambiuuring, mille tulemus peab olema „leiuta“. Silma pilulambiuuring kehtib 24 kuud. Uuringu teostamise hetkel peab koer olema vähemalt 12-kuune.

PLL geenitest

Viimastel aastatel on Soomes PLL tulemuse (geenitest või vanematel pärandunud) saanud 58 koera, kellest 48 on terved, 9 kandjad ja 1 haige. USAs on alates 2012 detsembrist uuritud 77 koerast 62,3% terve tulemusega ja 35,1% kandjad ning 2,6% haiged. Eestis saab koertele teha PLL geenitesti, kuid Eesti austraalia karjakoeri testitud veel ei ole.

Koertele, keda aretuses kasutatakse, on soovitatav teha PLL geenitest, mille tulemus peab olema „terve“. Koeri, kellele testi ei ole tehtud, on soovitatav aretuses kasutada ainult paarilisega, kellel on geenitest või ametliku põlvnemisuuringuga tulemus „terve“.

Spondüloos

Eestis ei ole ametlikku spondüloosi uuringut. Eestis on tehtud mitteametlikke selja röntgenuuringuid 5 koerale, kellest ühel tuvastati spondüloos 4-aastaselt. Lisaks on selja röntgenuuring tehtud 8-aastasele koerale, kellel pärast sümptomite avaldumist tuvastati röntgeniga ka spondüloos. Soomes on alates 2012 aastast ametlik spondüloosi uuring ning viimasel paaril aastal on seal uuritud 8 austraalia karjakoera selga, kellest 6 koeral on tulemus aste 0 (muutusteta) ja 1 koeral 2 aste spondüloos ja 1 koeral 4 astme spondüloos. Koertele, keda aretuses kasutatakse on soovitatav teha selja röntgenoloogiline uuring ning soovitatav on aretuses mitte kasutada koera, kellel on diagnoositud spondüloos.

Põlved

Austraalia karjakoertel on uuritud Soomes ka põlvesid. 1995-2009 uuriti Soomes 89 koera põlvesid ja avastati ühel koeral 1 aste ja ühel koeral 2 aste luksatsioon. See on 2,5 % uuritud koertest. Eesti koertest on põlved uuritud 4 koeral, kõigil tulemusega 0. Koertele, keda aretuses kasutatakse, on soovitatav teha põlvede uuring, mille tulemus peab olema vähemalt aste 1 luksatsioon. Uuringu teostamise hetkel peab koer olema vähemalt 12-kuune.

Hambumus

Austraalia karjakoertel peab tõustandardi kohaselt olema normaalne käärhambumus. Hambumuse vigu (ala- ja ülehambumus) loetakse pärilikeks ning sellise veaga koeri ei tohi aretuses kasutada. Samuti ei ole soovitatav aretuses kasutada koera, kellel ei ole täishambumust. Puuduvate hammastega koerale on soovitatav leida partneriks täishambumusega koer.

Suguluspaarituse indeks

Soovitav on jälgida plaanitavate pesakondade suguluspaarituse indeksit. Pole soovitatav kui see on üle 6,25%.

BAER test kutsikatele enne loovutamist

Kasvataval on soovitatav teha pesakonnale 7-8 nädala vanuselt enne loovutamist BAER test.

Aretuses ei tohi kasutada jõnkssabaga koera, peitmunandilisusega isast koera ega koera, kellel on diagnoositud krooniline haigus (RD, HC, epilepsia, südamehaigused jms).

4.3.1.4 Mujal maailmas kehtestatud aretusnõuete ülevaade

Tabel 35. Muudes maades ja Eestis kehtestatud aretusnõuded või eetikakoodeksid austraalia karjakoerale

Maa	Prcd-PRA	HD	ED	BAER	Pilulambi-uuring	Koolitus/katse	Näitus
Soome	A+B A+A	A-D	0-1	+/+	12 kuud	Iseloomutest/ IPO	SP
Rootsi	A+B A+A	A-B	0	+/+		MH iseloomu-test	VH
Saksamaa	A+B A+A	A-B, C+A	soovituslik	+/+	12 kuud	Aretusluba	kirjeldus
Prantsusmaa	B,C+A A+A	A-C, C+A	0 – 0,1	+/+	24 kuud	iseloomutest/ karjatmise instinkti test/ Agility	
Inglismaa	jah	soovituslik	soovituslik	soovituslik	soovituslik		
USA	jah	jah	jah	jah	jah		
Kanada	jah	jah		jah			
Eesti	B,C+A A+A	A-C	0-1	+/+	soovituslik	soovituslik	H

Rootsi aretusnõuete järgi tohib aretuses kasutada ainult terveid austraalia koeri. See tähendab, et puusadüsplaasia peab olema kas A või B ning prcd-PRA geenitest A või B ning koer peab olema BAER testiga tunnistatud kuuljaks. Silma pilulambuuuring tulemusega terve kehtib 12 kuud. Saksamaal võib kerge düsplaasia tulemusega (HD C) koera paaritada ainult koeraga, kel puuduvad düsplaasia tunnused (HD A). Samas Saksamaal pole nõutud küünarliigesedüsplaasia uuringud.

Ka Inglismaal pole kohustuslik uurida puusa- ja küünarliigeseid ega kõrvu BAER testiga. Siiski on need märgitud ülimalt soovituslikena Kennelliidu austraalia karjakoera terviseuuringute nõuetesse.

Soome austraalia karjakoerte töüühing lubab kasutada keskmise puusadüsplaasia tulemusega koeri, kuid soovib siiski mitte seda teha ning ei luba kasutada prcd-PRA C tulemusega koeri. Prantsusmaal tohib kasutada prcd-PRA C tulemusega koeri, kuid ainult kui teine koer on prcd-PRA tulemusega A. Saksamaal on sellise paarituse jaoks võimalik taotleda luba aretustoimkonnalt.

Saksamaa korraldab aretuskontrolle, kus koerad saavad välimiku ja iseloomu kirjelduse ning tulemuse, kas lubatakse aretusse või mis piiranguga. Lisaks on nõutud terviseuuringud, kuid rangematest nõuetest hoolimata, saab aretustoimkonnalt küsida eriluba.

Ameerika Ühendriikides ja Kanadas on austraalia karjakoerte klubidel eetikakoodeksid, mis nõuavad oma liikmetelt terviseuuringute teostamist. Ameerikas on koerte tervise teabe keskus, mis reguleerib

austraalia karjakoera nõudeid tervisele. Koerale peab olema tehtud puusa- ja küünarliigese düsplaasia uuring (vähemalt kahe aastaselt), silmapilulambi uuring, BAER test, prcd-PRA geenitest või põlvnemisega pärandunud PRA A või B tulemus või B tulemus, kui vanemad on A ja C. Põlvnemisega tulemuste puhul peab kogu pesakonnale ja vanematele olema tehtud DNA test, et tuvastada sugulust. Vabatahtlik on põlveuuring vähemalt aastasele koerale, kannaliigese düsplaasia uuring ja südameuuring.

Kanada austraalia karjakoerte klubi julgustab testima prcd-PRA, puusadüsplaasia ja BAER testiga koeri enne aretuses kasutamist.

4.3.2 Muud Eestis diagnoositud haigused ja tervisevead

Kasvatajatelt saadud informatsiooni põhjal on Eesti austraalia karjakoertel (180 koera) esinenud vähemalt: 1 spondüloosi juhtum vanemas eas ja 1 keskeas koeral, 1 polüartroosi juhtum vanemas eas, 1 luukasvaja juhtum vanemas eas, 1 südamepuudulikkuse juhtum keskeas, 1 kannaliigese düsplaasia juhtum kutsikaeas, 1 munandi kahanemise juhtum keskeas, 5 jõnkssaba juhtumit, 2 peitmunandilisus. Esinenud on liiga suuri isendeid, hambumusvigu, lontis kõrva kolmel koeral ja pehmet kõrva neljal koeral. Esinenud on ka värvivigu: 3 koeral kreem värv ja 2 koeral „creeping tan“, 3 koeral suuri laiike kerel. Osades liinides esineb ka paugupelglikust.

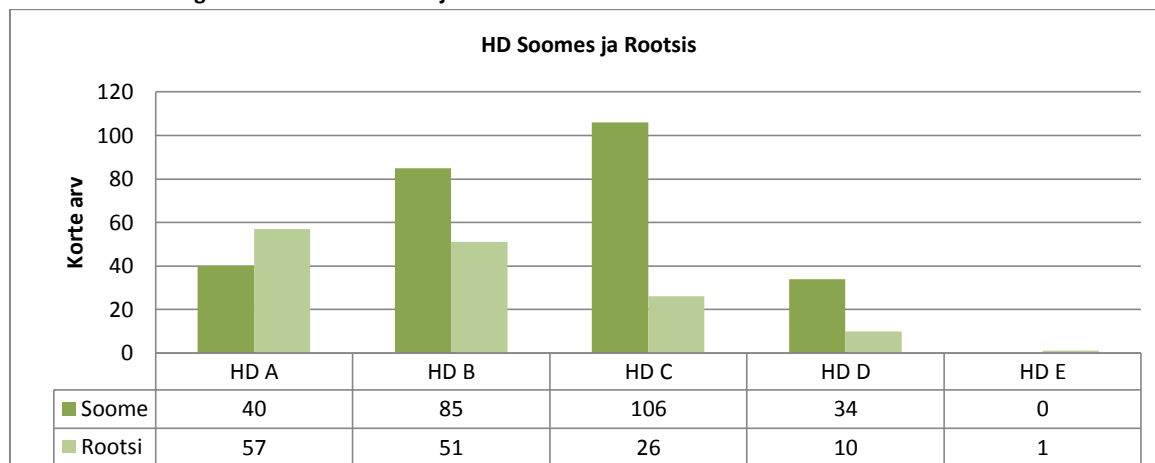
Terviseprobleemidest ei ole täit ülevaadet, kuna koeri ei ole piisavalt uuritud. Silma pilulambiuuringuid on teostatud reeglina kord koera eluea jooksul ja sedagi tavaliselt noorele koerale. Ka ei kipu koeraomanikud kasvatajat koera terviseprobleemidest teavitama. Eesti austraalia karjakoerad on enamasti veel üsna noored ning haigused võivad alles avalduda (prcd-PRA). Esimene Eestis sündinud pesakond sai 2013 aastal 13-aastaseks. Karjakoerad elavad aga keskmiselt 11-16 aastaseks.

4.3.3 Kokkuvõtte austraalia karjakoeral esinevatest haigustest mujal maailmas

Ülevaade Soome ja Rootsi terviseuuringute statistikast

Puusadüsplaasia tulemused

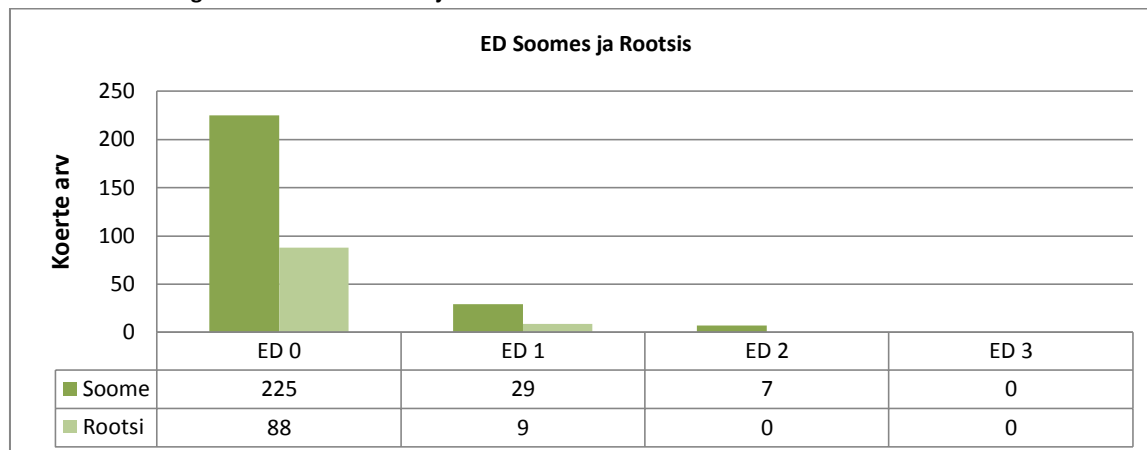
Tabel 36. HD uuringute tulemused Soomes ja Rootsis

Soome koerte tulemused on saadud ajavahemikul 1995-2009 ja Rootsi koerte tulemused 2001-2010.

Küünarliigese düsplaasia tulemused

Tabel 37. ED uuringute tulemused Soomes ja Rootsis

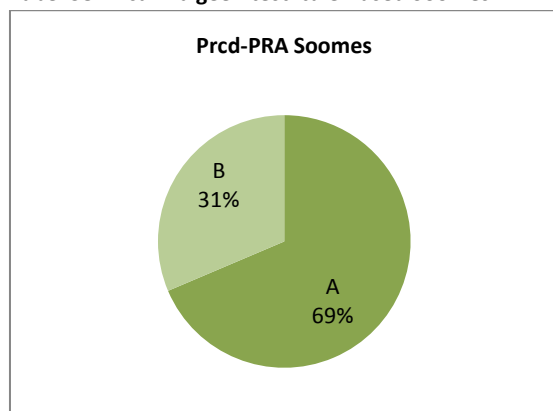
Soome koerte tulemused on saadud ajavahemikul 1995-2009 ja Rootsi koerte tulemused 2001-2010.

Puusa ja küünarliigese düsplaasia uuringute statistikast selgub, et Rootsis on enim A tulemusega koeri ja Soomes on enim C tulemusega koeri. B tulemusega koerad on mõlemal maal teisel kohal. Küünarliigese düsplaasia uuringutes on enamus koeri saanud tulemuseks ED 0 nii Soomes kui ka Rootsis. ED 2 tulemuse on saanud vaid Soome koerad. ED 3 tulemus puudub.

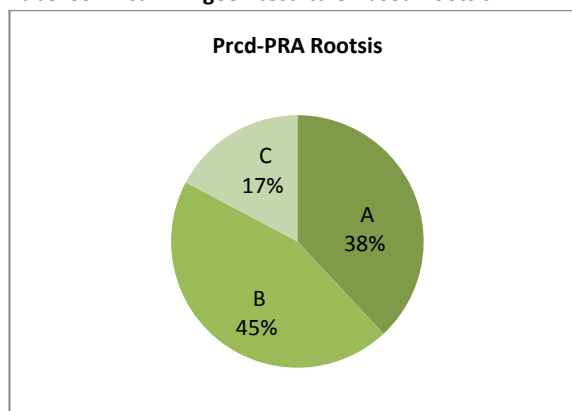
Prcd-PRA geenitest

Prcd-PRA geenitesti tulemustest on 86 koerte omanikud teatanud SAKKRY'le ning selgus, et 59 koera on prcd-PRA A tulemusega ja 27 koera prcd-PRA B tulemusega. Prcd-PRA C tulemustega koertest tööühingule teada ei ole antud, mis ei tähenda, et neid ei oleks olnud. Rootsis on kuni 2006 aasta seisuga testitud 1548 koera ning kõigi koerte tulemused registreeritakse Rootsi Kenneliidus.

Tabel 38. Prcd-Pra geenitesti tulemused Soomes

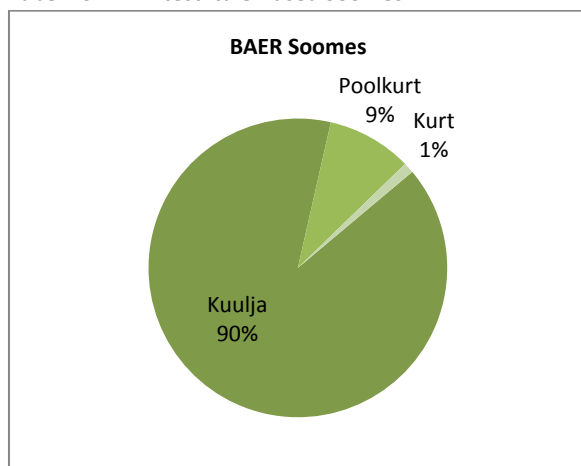
Tabel 39. Prcd-PRA geenitesti tulemused Rootsis

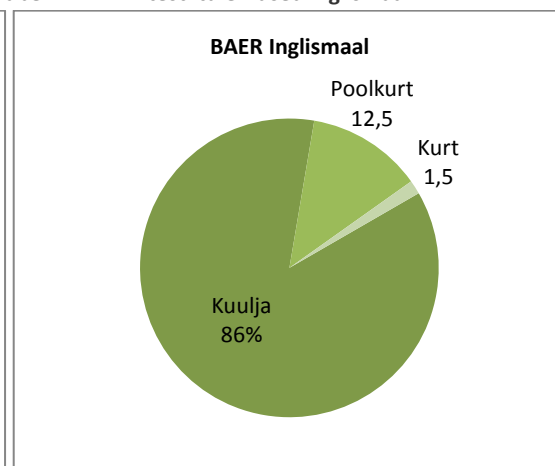
BAER test

Soomes on BAER testitud 174 koera, kelledest 16 koera osutus poolkurdiks ja 2 koera kurdiks. Tavaliselt pannakse kurdid kutsikad magama ning neid ei kanta registrisse ja seega kurtide koerte üle on raske arvet pidada.

Tabel 40. BAER testi tulemused Soomes

Tabel 41. BAER testi tulemused Inglismaal

Ülevaade Inglismaa terviseuuringute statistikast

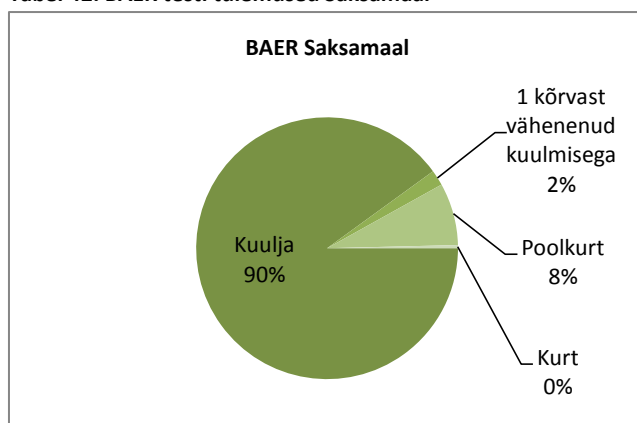
1995-2004 on Inglismaal testitud 326 koera BAER testiga. Testi tulemused on 86% kuuljad, 12,5 % poolkurdid, 1,5% kurdid.

Kui 2002 aastal sai hakata austraalia karjakoertele tegema prcd-PRA geenitesti, siis osutus Inglise austraalia karjakoerte populatsioonist umbkaudu 25% A 50% B ja 25% C. Varasemalt ei saanud kasvatajad arvestada geenitestiga ning statistika kajastab haiguse esinemist tõus. Nüüd on kasvatajate teadlikust aretustegevusest tingituna haigete koerte protsent vähenenud märgatavalt. 2007 aasta seisuga on puusadüsplaasia uuringuid (HD) tehtud Inglismaal teadaolevalt 36 koerale. Nende tulemused on olnud HD A ja HD B. 38 koerale on tehtud küünarliigese düsplaasia uuringud (ED) ning 66% sai 0, 24% sai 1astme ja 10% 2 või 3 astme.

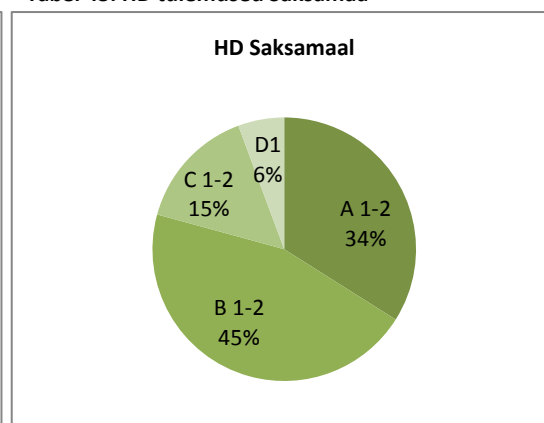
Ülevaade Saksamaa terviseuuringu statistikast

Saksa austraalia karjakoerte terviseuuringute tulemused pärinevad aastatest 2011 ja 2012. Silma pilulambiuuringutel käis 129 koera, kellest 119 koera silmad olid terved, 4 koeral tuvastati HC, 2 koeral PMM, 1 koeral RD ja 3 koeral distikiaas. Puusasüsplaasia uuringud läbis 53 koera tulemustega A 1-2 18 koeral, B 1-2 24 koeral, C 1-2 8 koeral ja D 1 tulemus 3 koeral. Küünarliigese düsplaasia uuringud tehti 45 koerale. 44 koera sai 0 tulemuse ja 1 koer sai 2 tulemuse. BAER kuulmistest tehti 260 koerale, kellest 234 koera olid kuuljad, 20 koera olid poolkurdid, vähenenud kuulmisega ühest kõrvas oli 5 koera ja kurte koeri oli 1.

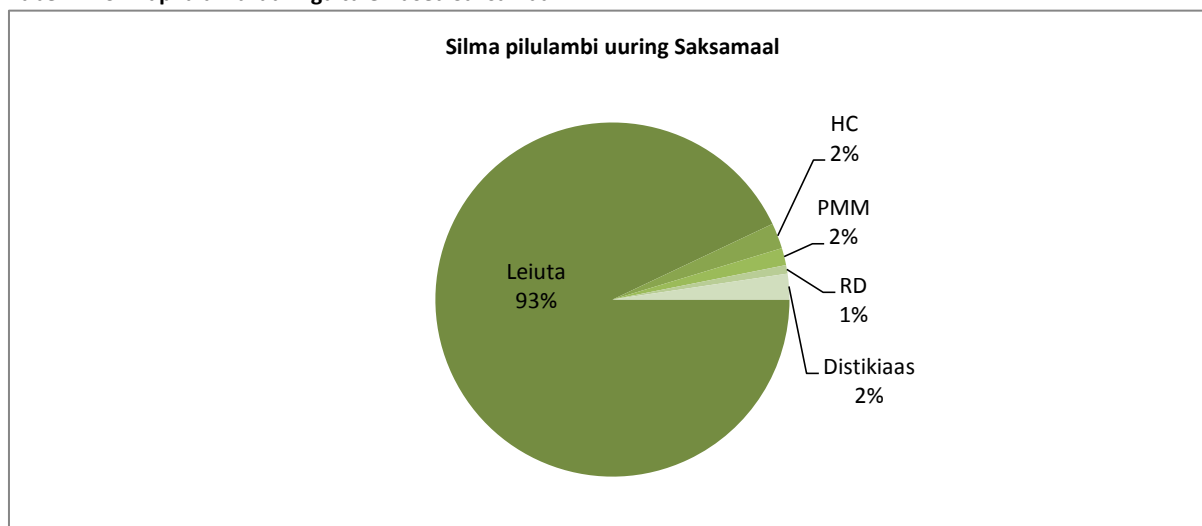
Tabel 42. BAER testi tulemused Saksamaal

Tabel 43. HD tulemused Saksamaa

Tabel 44. Silmapilulambi uuringu tulemused Saksamaal

Ülevaade USA terviseuuringute statistikast

Kuni 2012 aasta detsembrini on 748 koera BAER testitud tulemusega 93,6% kuuljad, 6,3% poolkurdid ja kurdid. Puusaliigese düsplaasia uuringud on tehtud 3511 austraalia karjakoerale, kellest 82,6% liigesed tunnistat normaalseks. Küünarliigese düsplaasia uuringud on tehtud 1035 koerale, kellest 88,7% liigesed tunnistat normaalseks. Põlvede uuringud on tehtud 118 koerale, kellest 99,2% liigesed tunnistat normaalseks. Südant on uuritud 147 koeral ning 99,3 on tunnistatud terveks. Silma geenitestidest on prcd-PRA test tehtud 2227 koerale ning tulemuse terve on saanud 38% koertest, tulemuse kandja 49% koertest ja 14% koertest on tulemusega haige . PLL test on tehtud 77 koerale ning tulemuse terve on saanud 62,3% koertest. Kilpnääret on uuritud 17 koeral, 94,1% tulemusega terve. Degeneratiivsed müelopaatiat (DM) on uuritud 10 koeral ja 90% tunnistatud terveteks.

4.3.4 Teised vähelevinud silmahaigused

Allolevalt on tihedasti viidatud Soome austraalia karjakoerte statistikale. Tuleb arvestada, et andmed pärinevad 1980-2013 Soome Kennelliidus registreeritud 1283 austraalia karjakoera hulgast. Rootsis on registreeritud aastatel 1974 – 2012 kokku 894 austraalia karjakoera. Soomes on leitud üksikuid katarakti (HC), võrkkesta düsplaasia (RD), püsiva pupillaarmembraan (PPL), PHTVL/PHPV, distikiaasi ja läätse luksatsiooni juhtumeid. Rootsis on leitud üksikuid katarakti juhtumeid. Inglismaal on glaukoom ja katarakt enim esinevad silmahaigused lisaks PRA'le. Need haigused on esinenud vähestel asustraalia karjakoertel, kuid nende päriliku loomuse tõttu on soovitatav aretuses kasutatavatele koertele enne paaritust teha pilulambiuuring ja veenduda, et koerad on terved. Samuti on võimalik alates 2012 aastast teha PLL geenitesti ning määrata kas koer on terve, kandja või haige. Soomes on PLL tulemuse (geenitest või vanematel pärandunud) saanud 58 koera, kellest 48 on terved, 9 kandjad ja 1 haige. USAs alates 2012 detsembrist uuritud 77 koerast 62,3% terve tulemusega ja 35,1% kandjad ning 2,6% haiged.

HC ehk Kae ehk pärilik katarakt (Hereditary Cataract)

Katarakt ehk kae on silmaläätse kattev hägusus, mis võib olla väikestest punktidest kuni terve silmaläätse kattev . Mida suurem katarakt, seda rohkem ta mõjutab nägemist. Pärilik katarakt võib aga ei pruugi põhjustada pimedust, olenevalt haiguse ulatusest. Juhul kui katarakt haarab mõlema

silma terve läätse, on koer pime. Pärilik katarakt on alati bilateraalne st. mõlemas silmas. Katarakt ei pruugi alati olla pärilik, ta võib olla tekkinud ka näiteks trauma, silmapõletiku või ainevahetushaiguse tagajärjel. Austraalia karjakoertel esineb pärilikku katarakti. Soomes 1995-2010 uuritud 391 koearast tuvastati 21 koeral katarakt (erinevad vormid), see on 5,4 % uuritud koertest. Pärilikku katarakti neist juhistest esines veel vähem. Rootsis uuriti alates 1976-2006 98 koeral silmi ja tuvastati 4 ühepoolset katarakt ning 1 kahepoolne katarakt, see on 5,1 % uuritud koertest.

RD ehk võrkkesta düsplaasia

RD ehk võrkkesta düsplaasia tekib, kui silmaalgme kaks teatud kihti ei ühendu vajalikul määral. RD ei ole süvenev. See on kaasasündinud defekt ning koer juba sünnib sellises seisundis, mis elu jooksul ei muutu. RD on diagnoositav juba 6-8 nädala vanustel koertel. Suurel osal koeratõugudest arvatakse RD põhjuseks pärilikkus, kuigi ka sünnieelne nakatumine herpesviiruse või parvoviirusega võib olla põhjuseks. Lihtne autosoomne retsessiivne RD päritavus arvatakse olevat ka austraalia karjakoertel. Haiguse avaldumise puhul on välistatud geograafilise või täieliku RD diagnoosiga loomade kasutamine aretuses. Soomes 1995-2010 uuritud 391 koearast tuvastati 3 koeral RD. See on 0,8 % uuritud koertest.

PHTVL/PHPV - Persistent Hyperplastic Tunica Vasculosa Lentis/Persistent Hyperplastic Primary Vitreous

PHTVL/PHPV on haigus, kus looteaegne veresoonestik, mis peaks normaalse arengu korral aja jooksul kaduma, ei kao ja jääb läätse tagaossa segama eriaastmeliste soonejäänustena. Need veresoonte jäänused ärritavad silma kudesid ning raskemaastmeliste jäänustena põhjustavad laienevaid muutusi. Tegemist on kaasasündinud veaga, mille pärilikkus on ebaselge. Ainus võimalus takistada selle levikut ja arenemist on aretuse kontrollimine. Soomes 1995-2010 uuritud 391 austraalia karjakoerast tuvastati see haigus 3 koeral.

PPM - püsiv pupillaarmembraan (Persistent Pupillary Membrane)

Seisund, kus looteas pupilli kattev veresoonte võrgustik vastsündinu perioodil ei taandarene, vaid jääb püsima. Silmas on PPM näha vikerkesta värvi ribakestena, mis kinnituvad üht otsa pidi iirisele, teine ots võib olla kinnitunud kas iirisele üle pupilli, sarvkesta sisepinnale või läätsele. Läätsele või sarvkesta sisepinnale kinnitudes tekitab PPM läbipaistmatu ala, mis võib nägemist oluliselt halvendada. PPM on pärilik, aga pärandumise viis on tundmatu, seetõttu kui koeral on raske PPM, teda aretuses kasutada ei ole soovitatav. Soomes 1995-2010 uuritud 391 austraalia karjakoerast tuvastati see haigus 4 koeral.

Distikiaas (distichiasis)

Distikiaas ehk ripsmete liigkasv. Üleliigseid ripsmeid võib olla nii üla- kui alalaul ja tavaliselt mõlemal silmal. Üleliigsed ripsmed ei põhjusta probleeme kui neid ei ole väga palju. Hulgaliselt üleliigsed ripsmeid aga põhjustavad silma sarvkesta ärritumist, silmade punetust, põletikku ning liigset pisaravoolu. Silma ärritavad, üleliigsed ripsmed võib eemaldada kirurgiliselt. Soomes 1995-2010 uuritud 391 austraalia karjakoerast tuvastati see haigus 4 koeral.

CCD Sarvkesta düstroofia(central corneal dystrophy)

See aeglaselt arenev silma tuhmistumine võib hiljem põhjustada nägemise halvenemist. Kui haigus edasi kulgeb, tekib keset silma ümmargune hääbumine, mille keskkohal on suhteliselt hele. See on autosomaalselt retsessiivselt edasipäranduv haigus. Soomes 1995-2010 uuritud 391 austraalia karjakoerast tuvastati see haigus 1 koeral.

PLL – Primaarne läätse luksatsioon

PLL on silmaläätse paigalt nihkumine. Normaalselt kinnitub lääts spetsiaalsete kandesidemete – zoonulitega iirise ja klaaskeha vahele. Kandesidemete katkemisel võib lääts liikuda oma paigalt osaliselt (subluksatsioon) või täielikult (luksatsioon) ära. Läätse paigaltnihkumine põhjustab uveiidi ja silma siserõhu tõusu ning toob väga sageli kaasa glaukoomi, mis väga kiire abi puudumisel põhjustab koera pimedaks jäämise. Tihti järgneb läätse luksatsioonile ühes silmas mõne aja pärast sama protsess ka teises silmas. Primaarne läätse luksatsioon on kaasasündinud haigus. PLL tekitav geenimuutus on praeguseks kindlaks tehtud ja spetsiaalse geenitestiga on võimalik selgitada, kas koeral on haigestumise risk, kas koer kannab haigust ise haigeks jäämata või on vastavast geeniveast vaba. Viimastel aastatel on Soomes PLL tulemuste (geenitest või vanematel pärandunud) saanud 58 koera, kellest 48 on terved, 9 kandjad ja 1 haige. 479 koerast, kelle silmi on uuritud vahemikul 1997-2013 on tuvastatud 1 koeral 6-aastaselt PLL. See on 0,2%.

Glaukoom ehk roheline kae

See on haigus, mille puhul suureneb silma siserõhk, tekitades silma siseselt suuri kahjustusi, mis võivad lõppeda pimedaks jäämisega. Vaieldamatult on see üks raskemaid pärilikke silmahaigusi tõukoortel, kuna ta on äge, äärmiselt valulik, kiirelt pimedakstegev tõbi, millele ei ole tõhusat medikamentoosset ravi. Glaukoom ei pruugi alati olla pärilik. See võib tekkida ka trauma või põletiku tagajärjel. Soomes pole teadaolevalt seda diagnoositud ühelgi austraalia karjakoeral.

4.3.5 Muud vähelevinud haigused

NCL - Neuronaalne tseroidne lipofustinoos

NCL on raske progresseeruva kulgemisega kesknärvisüsteemi haigus, mis lõpeb alati surmaga. Haigus avaldub koordinatsioonihäirete ja tahtmatute lihastõmblustena, haiguse lõppfaasis pole loomal enam võimalik tõusta, kuna ta ei suuda kontrollida oma lihaseid. Haigusel puudub kahjuks ravi. 2005 ja 2006 aastal diagnoositi Soomes 2 koeral NCL. See pärilik haigus avaldus kahe erineva pesakonna kahel kutsikal, kelle isad olid vennad. Seda liini pole edasi aretatud. Ülejäänud riikides, kus austraalia karjakoera kasvatatakse, selliseid juhtumeid teadaolevalt esinenud pole.

Põlvekedra luksatsioon

Põlvekedra luksatsiooniks nimetatakse põlvekedra sisse- või väljapoole paigaltnihkumust. Pärilikeks või pärilikkusega seotud kategooriateks on 1, 2 ja 3. Tavaliselt on tegu mõlemapoolse ehk bilateraalse põlvekedra luksatsiooniga. Austraalia karjakoortel on uuritud Soomes ka põlvesid. 1995-2009 uuriti Soomes 89 koera põlvesid ja avastati ühel koeral 1 aste ja ühel koeral 2 aste. See on 2,5 % uuritud koertest.

Spondüloos

Spondüloos on degeneratiivne, aeglaselt arenev lülisamba haigus. Iseloomulik on osteofüütide (lülisid ühendavate luusildade) moodustumine, mis viivad lülisamba jäigastumiseni. Spondüloosi tekkimise põhjusteks peetakse pärilikkust, keskkonnamõjusid ja traumasid (eelkõige mikrotraumasid). Spondüloos võib kulgeda ilma silmnähtavate sümptomiteta. Oluline on röntgenoloogiline diagnoos. 2012 aastast on seljauuring Soome Kennelliidus ka ametlik. 2013 aastal on uuritud 5 koera selga, kellest 3 on tulemus 0 (muutusteta) ja 1 koeral 2 aste spondüloos ja 1 koeral 4 astme spondüloos, 2012 uuritud 3 koera tulemusega normaalne.

4.4 Välimik

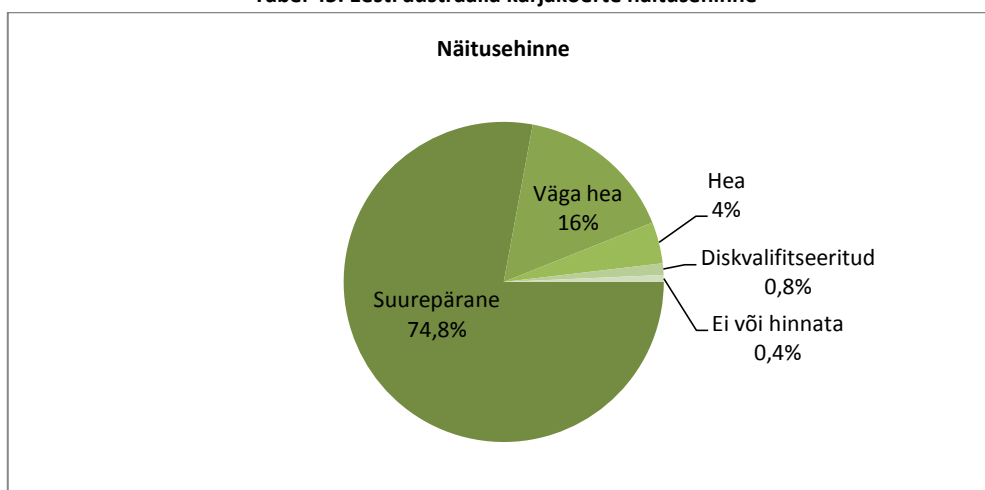
Austraalia karjakoer on jõuline ja kompaktne keskmist kasvu kikk-kõrvaline karjakoer, kes on loomult umbusklik, terane ning tähelepanelik. Kuna austraalia karjakoeri kasutati varasemalt ainult töökoertena, pole siiani austraalia karjakoeri eraldi töö- ja näituseliinidest. Vähesel määral on võimalik vahet teha Austraalia ning Põhja-Ameerika päritolu koertel, sest esimesed karjakoerad eksporditi Austraaliast USAsse juba töu algusaaastatel ning mõlemal mandril toimus aretustöö edaspidi suhteliselt isoleeritult. Siiski on austraalia karjakoera liin üldises mõttes ühtne ning suurem osa koertest vastavad töu välimikukirjeldusele ja on samas ka töövõimelised. Nii Austraalias kui Põhja-Ameerikas esineb pika ajalooga kenneleid (Turrella, Landmaster, Kombinalong, Pavesi, Buzzard's, Kurpas), kus pika liiniaretuse tulemusena on saavutatud konkreetsele kennelile iseloomulik ilme ja iseloomulikud välimikuomadused.

Koertenäitused

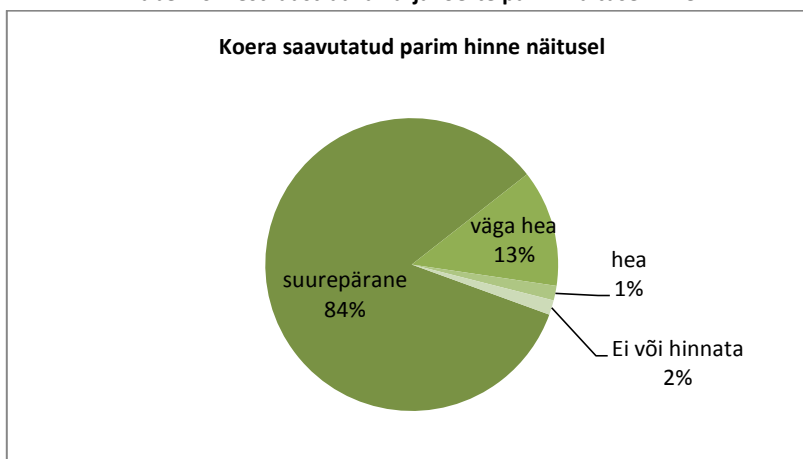
Arvestusest on välja jäetud beebi- ja kutsikaklassis osalenute ning välismaal elavate Eestist eksporditud koerte tulemused.

Eestis on näitustel osalenud üle 60 Eesti austraalia karjakoera, mis on umbkaudu 40% kõikidest Eestis sündinud ja Eestisse toodud austraalia karjakoertest. Eesti välimikutšempioni tiitel on omistatud 28 koerale, 3 koera on saanud ainult eesti juuniortšempioni tiitli ja 1 koeral on ainult eesti veteranitšempioni tiitel. Austraalia karjakoeri kellel on lisaks Eestist pärit tšempionitiitlitele ka teiste riikide tšempionitiitleid, on 17.

Tabel 45. Eesti austraalia karjakoerte näitusehinne

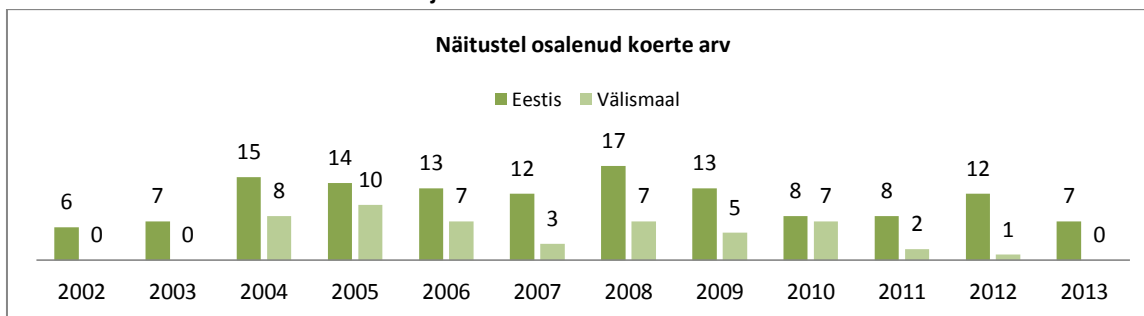

Tabel 46. Eesti austraalia karjakoorte parim näitusehinne

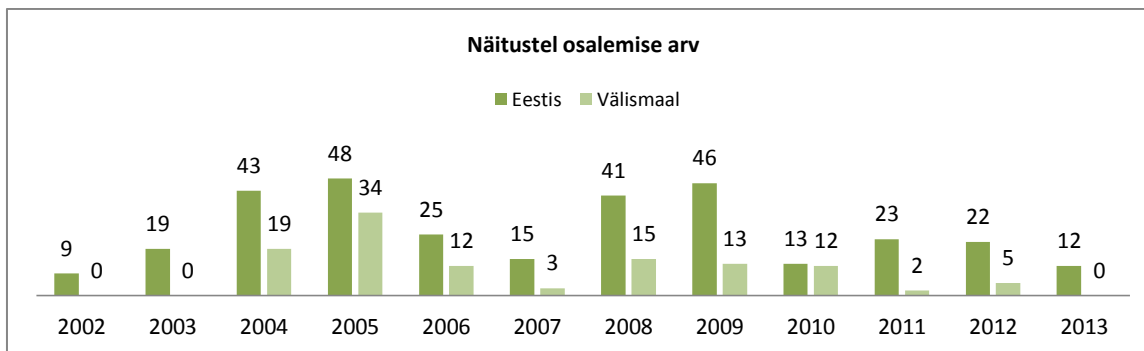
Suures enamuses (umbkaudu 85 %) on näitustel osalenud koerte kõige parem näitusehinne olnud „suurepärane“. 2002-2013 aastatel on koerad näitustel osalenud 431 korda, 335 korda on saadud hinne „suurepärane“, 69 korral on hinne olnud „väga hea“, 18 korral on hinne olnud „hea“, 4 korda „ei või hinnata“ ja 5 korral on koer näitustel „diskvalifitseeritud“.

Tabel 47. Näitustel osalenud austraalia karjakoorte arv

Kõige arvukamalt on koeri olnud esindatud näitustel 2004, 2005 ja 2008 aastal, osalemissagedus on olnud kõrgeim 2004, 2005 ja 2009 aastal.

Tabel 48. Näitustel osalemine

Tulemused pärinevad EKL arhiivis olnud näitusekataloogidest ja koeraomanike teatatud tulemustest välismaa näitustel.

Aretuses on kasutatud eelkõige koeri, kellel on näitusetulemus. 29 Eestis sündinud pesakonnast on 14 pesakonna mõlemad vanemad tšempionitiitliga. Ainult 2 pesakonna mõlemal vanemal pole näitusetulemust. 6 pesakonnal on ainult ühel vanemal näitusetulemus.

Konstruksioon

Kuigi austraalia karjakoerad on enamasti üldmuljelt tõustandardile vastavad, esineb tõus vigu nii konstruktsioonis kui välimuses.

Kuna tegu on töökoeraga, võivad konstruktsioonivead mõjutada töövõimet, vähendades kas töö efektiivsust või osutada eluohtlikuks lähikontaktis karjaga. Vead nagu robustsus ja liiga kõrge kasv ei võimalda töötaval karjakoeral olla piisavalt äkilise liikumisega, et vältida veiste jalahoopet.

Esineb liiga robustseid ja jõulise/jämeda keretüübiga koeri, keda näitusekohtunikud eelistama kipuvad. Arvestama peab aga, et koer peab suutma kiirelt ja vilkalt liikuda ning keretüübis peaks eelistama mõõdukust ja vastupidavust, mitte efektsust. Esineb lühikest ja püstist õlavart, liiga sirget põlveasetust, liiga lühikest laudjat ning liiga pikka keret (kere pikkus kere kõrgusega peaks olema suhtes 10:9). Need vead väljenduvad suutmatuses vabalt ja väsimatult liikuda, mis aga omakorda vähendavad töökoera efektiivsust. Liikumisel on probleemiks ka tagajalgade ebapiisav tõuge. Konstruktsioonivead on selles tõus eriti olulised, kuna kõik kõrvalekalded mõjutavad otseselt töökoera võimet liikuda ootamatult ja teravalt ning samas olla vastupidav ja väsimatu.

Tabel 49. Konstruktsioonivigade esinemine

Sagedasti esinev viga	Keskmiselt esinev viga	Harva esinev viga
Sirge püstise asetusega lühike õlavars	Lühike laudjas	Robustne keretüüp
Sirge põlveasetus	Puuduvad hambad	Liiga suur turjakõrgus
Liiga pikk kereformaad		

Konstruktsioonilt on valdavalt korrektsed pea kuju ja selle proportsionid, kael oma pikkuses ja laiuses, õlad oma asetuse ja pikkusega, sirged ja paralleelse asetusega esi- ja tagajalad, luustik, rinnakorv oma mõõduka sügavuse ja laiusega, tugev selg, saba oma asetusega ning tasane ülajoon. Lõuad ja hambad, mille tugevus ja vastupidavus on hädavajalikud tööülesannete täitmisel, on austraalia karjakoertel hästi arenenud. Enamasti on austraalia karjakoertel õige käärhambumus ning suuremal osal ka täishambumus. Kuna lõuad ja hambad on austraalia karjakoera töös oluline vahend karja liikuma sundimiseks näksates kergelt looma kannast, siis peab tähele panu pöörama tõus puuduvatele hammastele.

Välimus

Vigu esineb ka välimuses, kuid sellised vead ei mõjuta suuresti koera töövõimet. Esineb liiga suuri ning lusikakujulisi kõrvu. Harva esineb ka pehme kõhrega kõrvu, mis põhjustab lontis või murtud kõrvu. Austraalia karjakoerte kõrvad peavad standardi järgi olema kikkis ja tiheda tekstuuriga kõrvalestaga, mis on kaetud tiheda karvaga. Karvad takistavad prügi ja mustuse jõudmist sisekõrva ning ka põletik ei teki kikkis kõrva nii kergesti. Kõrvakuulmine on austraalia karjakoera töö puhul tähtis, kuna ta peab karjaajamise müra kõrvalt kuulma karjase käsklusi/vilet eemalt.

Esineb tööomaduste seisukohalt tähtsusetuid värvusevigu. Punastel koertel esineb tiheimini musta maski koonul, mida standard ei luba esineb mõnel määral esineb selja- ja turjakarval sinist varjundit, mis on põhjustatud mustade karvade liiga suurest osakaalust. Siniste koerte puhul leidub harva

isendeid, kellel on pruunid märgised liiga laia ulatusega (*creeping tan*) ning koeri, kellel on pruuni aluskarva läbi pealiskarva näha. Harva esineb kehamärgiseid, mis on küll lubatud, kuid mittesoovitavad. Tihti on karjakoertel märgis sabatüvel, kuid seda näituseringis ei karistata.

Vigu pigmentatsioonis esineb harva, üksikutel juhtudel on esinenud talvel pigmenti kaotavat nina (*snow nose*).

Tabel 50. Välimuse vigade esinemine

Sagedasti esinev viga	Harva esinev viga
Must koon punasel koeral	„ <i>Creeping tan</i> “ sinisel koeral
	Lontis kõrv

Valdavalt on austraalia karjakoera välimus korrektne ja vastab standardile. Enamasti on korrektsed nii karva värv, struktuur kui ka tekstuur. Austraalia karjakoerte silmad on üldiselt tumepruunid, kuid mõnikord esineb ka helepruuni silma.

5. KOKKUVÕTE VARASEMA KEHTINUD ARETUSEESKIRJA MEETMETE RAKENDAMISE TULEMUSTEST

Eelnevalt ei ole austraalia karjakoertele Eestis kehtestatud ühtegi ametlikku aretusnõuet. EAKT tutvustab oma kodulehel soovituslikke aretusnõudeid, kus soovitatakse aretuses kasutada BAER testiga kuuljaks tunnistatud ning puusa- ja küünarliigese düsplaasia uuringud läbinud tulemusega vähemalt C/C 1/1 koeri ning tähele panna, et vähemalt üks koertest oleks prcd-PRA tulemusega A.

Terviseuuringute tegemine on viimastel aastatel teadlikumaks muutunud tänu propageeritavatele soovituslikele aretusnõuetele ja teavitustööle.

6. ARETUSE EESMÄRGID JA STRATEEGIAD

6.1 Nägemus

Aretuse suund on tänapäeval terve ja mitmekülgse töö- ja harrastuskoera suunas, säilitades tõulist välimikku ja pöörates suurt tähelepanu iseloomuomadustele. Olulised töövahendid aretuses on tänapäeval terviseuuringud aga ka karjas töötavate ja oma tööomadusi tõestanud koerte aretuses kasutamine.

6.2 Tõuühingu eesmärgid

Aretuse eesmärk on, et tulevikus sünniks hea iseloomuga, stabiilse närvikavaga enesekindlaid austraalia karjakoeri, kes omaksid karjatamisinstinkti ja suurt töötahet. Prioriteediks on austraalia karjakoera karjatamisinstinkti ja tööomaduste säilitamine ning tervise eest hea seismine.

6.2.1 Populatsiooni üldolukord ja koosseis

Eesti väikesearvulist austraalia karjakoerte geenibaasi tuleb võimalikult laiana hoida ja jälgida, et suguluspaarituste arv väheneks. Soovitatav on ka mitte korduspaaritusi teha. (Soomes on tehtud viimastel aastatel austraalia karjakoertele ka DLA mitmekesisuse geeniteste ning on leitud 6 erinevat

haplotüüpi. Pannes teadlikult kokku erinevate haplotüüpidega koeri paarituses saavad nende kutsikad rohkem erinevaid geenikombinatsioone.) Stabiilselt tuleb sisse tuua uusi koeri, et geenibaasi pidevalt laiendada. Siiani on iga aasta Eestisse toodud 1-2 importkoera.

- Soovitav on paaritamisel jälgida, et suguluspaarituse indeks ei oleks suurem kui 6,25%
- Soovitav on teha isasele kuni 3 pesakonda eluea jooksul, kuni 1 pesakond aastas. Kui isane ei suuda ise paarituda, siis ei tohiks teda aretuses kasutada.
- Soovitav on teha emasele kuni 2 pesakonda eluea jooksul. Emane peaks olema paaritushetkel vähemalt 2- aastane kuni 8- aastane. Esimene pesakond tuleks teha kuni 5- aastasele emasele koerale. Keisrilõikega sünnitanud emast ei peaks enam teist korda aretuses kasutama.
- Soovitav on mitte teha korduspaaritusi.

6.2.2 Kasutusomadused

Eesmärk on karjatamisinstinkti ja tööomaduste säilitamine. Soosida karjas töötavate või karjatamiskoolitustel edukalt osalenud enesekindlate ja stabiilse närvikavaga koerte aretuses kasutamist. Ka koeraspordi alade koolitustulemused näitavad töökoera tööomadusi (ehki mitte karjatamisomadusi).

- Soovitavalt võiks aretuses kasutataval koeral olla karjatamiskogemus või tulemus mõnelt koolitusalt.

6.2.3 Tervis

Eesmärk on välistada prcd-PRA haigete koerte ja vähendada kurtide koerte sünni tänu kontrollitud aretusele ja aretusnõuetele.

Eraldi eesmärgiks on pesakonna BAER testimise juurutamine, millega saab väärtusliku infot kogu pesakonna kohta ning teha järeldusi liinidest, kus esineb poolkurtust ja kurtust.

- Aretuses on lubatud kasutada ainult BAER testiga kuuljaks tunnistatud koeri
- Aretuses on lubatud kasutada puusa- ja küünarliigese düsplaasia tulemusega vähemalt C/C 1/1 koeri
- Vähemalt üks pesakonna vanematest peab olema prcd-PRA geenitesti või ametliku põlvnemisuuringuga saanud tulemuse A
- Soovitav on teha koerale ka enne paaritamist silma pilulambitesti, kontrollida põlved ja selg ning teha PLL geenitest
- Soovitav on kogu pesakond enne loovutamist (7-8 nädalaselt) testida BAER testiga

6.2.4 Iseloom

Austraalia karjakoera iseloom on tänapäeval muutunud ühiskonnasõbralikumaks ning koeralt ei oodata enam nii suurt umbusklikust ja kaitseomadusi. Tänapäeva tiheasustusega ühiskond eeldab avatumat iseloomu ja liigne reaktsiooniteravus pole hinnas. Soomes on iseloomutesti läbimiseks nõue, et koer ei tohi olla jätkuva ründesooviga. Läbimata iseloomutestide üks oluline põhjus Soomes on mitte piisav punktisumma. Miinuspunkte saadakse peamiselt võitlustahte ja tegutsemisvõime puudumise ning pehmuse eest. Testi läbimata koerad on kas liiga teravad või pehmed. Argu, agressiivseid ja iseloomuliialdustega koeri ei tuleks aretuses kasutada.

- Soovitav on aretuses kasutada koeri, kellel on iseloomutest või MH-testi läbitud.

6.2.5 Välimik

Liiga jõuliste ja robustsete koerte, kes pole võimelised kiireteks manöövriteks karjatamisel ja liiga kõhetute koerte, kellel puudub jõud, töövõime kannatab. Austraalia karjakoer peab olema korrektse

struktuuriga vaba liikuja, et ta suudaks igapäevaselt oma tööd teha ja vajadusel väsimatult pikka vahemaad traavida. Ka viimasel ajal esinenud turjakõrgusepoolest liiga suured koerad pole karjatamisel sobilikud, kuna võivad jääda ette veise sõrahoobile. Standardis kirjeldatud turjakõrgusega koerad näksavad just õigesse kohta võimalikult maapinna lähedal veise kanda. Arvestada tuleb ka puhta värvi säilitamisega sinisel ja punasel koeral. Punastel austraalia karjakoertel on väga levinud standardi järgi lubamatu sinine/must koon ja sinine looritus turjal/seljal ning sinistel koertel esineb „*creeping tan*“, mis on hästi edasipäranduv.

- Aretuses on lubatud kasutada ainult koeri, kellel on näitusetulemus vähemalt „hea“ (ei arvestata kutsikaklassis saadud hindeid)

Kõik aretusnõuded peavad olema täidetud enne paaritamist.

Aretusnõuetele mittevastavuse puhul saab koeri kasutada eriloaga aretuses.

Kui planeeritav aretuses kasutatav koer ei vasta aretusnõuetele on võimalik EAKT aretustoimkonnale esitada avaldus põhjendusega eriloa taotlemiseks. Koeri, kes ei vasta aretusnõuetele, tohib kasutada vaid EAKT tõuühingu ja Eesti Kennelliidu eelneva kirjaliku aretuse eriloaga.

6.3 Tõuühingu strateegia

EAKT strateegiaks on viia sisse aretusnõetena kohustuslikud:

- HD ED uuringud vähemalt C/1
- BAER testi uuring tulemusega normaalne kuulmine mõlemast kõrvast
- näitusetulemus hinne vähemalt „hea“
- Vähemalt üks pesakonna vanematest peab olema prcd-PRA geenitestiga või vanematelt ametliku põlvnemisuuringuga tulemusega A ehk terve.

EAKT avaldab kodulehel aretusnõuetele vastavaid koeri aretusemaste ja aretusisaste leheküljel ja soovitada kasvatajal sündinud pesakond 7-8 nädalaselt BAER testida.

EAKT viib läbi küsitlusi, et koguda andmeid koerte terviseuuringute kohta, kaardistada teisi vähem levinud haiguste esinemist koertel ning analüüsida saadud informatsiooni ja avaldada seda ühingu kodulehel. Tõuühing korraldab terviseuuringute päevi, kus grupp koeri saaks koos terviseuuringud teha.

EAKT korraldab erinäitust, terviseuuringute päeva, karjatamiskoolituse või mõne koeraspordi ala tutvustamise päeva, et suunata aina rohkem karjakoeri terviseuuringuid tegema, karjatamiskoolitusi läbima ja koeraspordi harrastama ning näitustel käima. EAKT ülesandeks on koguda informatsiooni koerte tulemustest, analüüsida seda informatsiooni ja avaldada see ühingu kodulehel koolitustulemuste ja näitusetulemuste lehel.

EAKT eesmärgiks on jagada informatsiooni terviseuuringute vajalikkusest, karjatamisest ja koeraspordi harrastustest kodulehe ja sotsiaalmeedia kaudu.

6.4 Ohud ja võimalused

Tabel 51. SWOT analüüs

Tugevad pooled (S) - Ühingul on aktiivsed liikmed - Enamus kasvatajaid on ühingu liikmed - Ühingu koostöö karjatamiskoolitajatega Eestis - Nõutud töökoer Eesti lihavedajate kasvatajate poolt - Tõu säilimine ühtse liinina, st ei eristu tööega näituseliini - Tõu töö ja karjatamisomaduste säilimine - Mitmekülgne töö- ja harrastuskoer - Tõu pikaajalisus ja hea tervis	Nõrgad pooled (W) - Ühingul on suhteliselt vähe liikmeid, kandepind on väike - Suhteliselt kitsas geenibaas ja väikesearvuline tõug Eestis - Suhteliselt raske iseloomuga ja aktiivne tõug, mis kõigile ei sobi - Vähenenud teave koerte tervisest - Vähe koeri omab koolitustulemust ja näitusetulemust - Iseloomutest ei saa tihtipeale Eestis sooritada
Võimalused (O) - Kiire ja laiapõhjaline infoedastamine (sotsiaalmeedia ja ajakirjandus) - Koeraspordi harrastamise populariseerimine - Terviseuuringute tegemise populariseerimine - Ühingu korraldatavate koolituste ja erinäituse populariseerimine - Karjatamisinstinkti testi korraldamine - Tõu populariseerimine koeraspordi harrastajate seas	Ohud (T) - Suguluspaarituste ja pärilike haiguste sagedasemine - Tööomaduste halvenemine - Ühtse liini lahknemine tööliiniks ja näituseliiniks - Tõu iseloomu nõrgenemine - Sobilike omanike puudus

6.5 Probleemideks valmistumine

Kutsikaomanikud saavad kasvataja kaudu tõuühingult kutsikapaki, kus on põhjalikud materjalid tõust, tõus esinevatest haigustest ja austraalia karjakoera instinkte ja omadusi arvestades parimad koolitusvõtted ning kontaktid ja algteadmised koeraspordi ja karjatamise koolitamiseks.

Tabel 52. Probleemideks valmistumine

Risk	Põhjus	Valmisolek	Hoidumine	Tähtsus
Geenibaasi kitsenemine	Koeri on vähe, kasutatakse suguluspaaritusi	Importkoerte näol uue vere sisse toomine	Suguluspaarituse ja korduspaarituste vähendamine	Tõus võib esineda rohkem uusi pärilikke haigusi, aretus on raskendatud
Karjatamisomaduste kadumine	Aretuses kasutatakse koeri, kes pole kariloomadega kokku puutunud või koeri, kelle keretüüp ei soosi pikaajalist liikumist	Karjatamisinstinkti testi sisse viimine/populariseerimine, välimikukohtunike harimine töökoera välimikust ja liikumisest	Kasutada aretuses koeri, kes omavad karjatamiskogemust või karjatamisinstinkti testi läbinud koeri	Tõug ei saa enam karjatamisega hakkama
Iseloomu pehmus	Iseloomu ei arvestata aretuses	Tõulisest iseloomust teavitatakse kasvatajaid ja omanikke	Aretuses soovitud kasutada ametlike koolitustulemustega koeri, soovitud iseloomutest	Tõu iseloom ei võimalda enam tööd teha

Probleemkoerte sagenemine	Sobivate omanike puudus, aretuses kasutatud koerte halb iseloom	Tõu igakülgne tutvustamine tulevastele omanikele, koera koolitamise populariseerimine	Kasvatajad valivad hoolega kutsikaomanikke, koeri koolitatakse	Tõu maine kahjustumine, tõu eba-populaarsus ja aretuse vähenemine
Tervisevigade sagenemine	Haigete koerte kasutamine aretuses	Kasvatajate teavitamine (uuest) haigustest	Tervete koerte kasutamine aretuses, soovitatav uurida lisaks kohustuslikele terviseuuringutele silmi pilulambiga, selga röntgeniga ja põlvi ning teha PLL geenitesti.	Tõu maine kahjustumine, aretus väheneb
Tõu liigne populaarsus	Madala hinnaga kutsikate müümine, registreerimata või segatõulised koerad	Tõu eripärade tutvustamine, tulevaste omanike teavitamine	Koeraomanike ja kasvatajate harimine	Tõu maine kahjustumine, aretuse kvaliteedi langus.

6.6 Aretuse eesmärkide saavutamise programm

Eesti Austraalia karjakoerte tõuühing kohustub tegema teavitustööd austraalia karjakoera kasvatajate, omanike ja kutsikaostjate seas, et pöörata tähelepanu karjakoera tööomaduste säilimisele, koolitamisele ja terviseuuringute tegemisele. Tõuühing kohustub koguma sellesisulist teavet ja seda analüüsima ning avaldama kodulehel.

Tabel 53. Eesmärkide programm

Aasta	2015	2016	2017	2018	2019
Tervis	Erinevate terviseuuringute tulemuste ja esinenud haiguste teabe kogumine ja analüüsimine ning avaldamine ühingu kodulehel				
	Terviseuuringute päev		Terviseuuringute päev	Küsitlus koeraomanikele, kasvatajatele ja veterinaar-kliinikutele	Terviseuuringute päev
Tööomadused	Koeraspordi alade tutvustamine koolituspäevadena				
	Koolitustulemuste, karjatamisinstinkti testil ja iseloomutestil osalenud koerte tulemuste kogumine ja analüüsimine ning avaldamine ühingu kodulehel				
	Karjatamisinstinkti testi eeskirja koostamine		Karjatamiskoolitus, karjatamisinstinkti test	Koolitus: iseloomutest	Karjatamiskoolitus, karjatamisinstinkti test
Välimik	Erinäituse korraldamine ja näitusetulemuste avaldamine ühingu kodulehel				
Aretus	Kasvatajate koolitus: aretusnõuded	Aretuse infopäev koeraomanikele ja kasvatajatele		Aretusnõuete pikendamiseks ettevalmistumine	Aretusnõuete pikendamine järgmiseks 5 aastaks

7. PROGRAMMI TÄITMISE KONTROLL

Programmi viib ellu EAKT aretustoimkond ja juhatus. Aretusnõuded kehtivad 5 aastat ning neid uuendatakse vastavalt töö seisukorrale ja selle arengule. Aretusnõuded on kättesaadavad tööühingu kodulehel.

8. ALLIKAD

1. Austraalia karjakoera kasvatajate küsitlus Eestis
2. John and Mary Holmes, The Complete Australian Cattle Dog, 1993 Ringpress Books
3. Noreen R Clark, A Dog Called Blue, 2003 WriteLight Pty Ltd
4. Austraalia Kennelliidu austraalia karjakoera laiendatud standard
http://www.ankc.org.au/uploads/docs/1407Aust_Cattle_Dog_BSE_09.pdf
5. EKL tõuregister <http://register.kennelliit.ee/reg/>
6. Eesti austraalia karjakoerte andmed <http://www.austraaliakarjakoer.ee/austraalia-karjakoerad-eestis/koerad/>
7. Soome austraalia karjakoerte tõuühingu SAKKRY aretusreeglid
http://sites.really.fi/userData/suomen-australiankarjakoirat-ry/JALOSTUKSEN_TAVOITEOHJELMA.pdf
8. Austraalia karjakoera levikut käsitlev artikkel
<http://www.sakkry.com/etusivu/english/information-on-australian-cattle-dogs/global-distribution>
9. Austraalia karjakoera eluea uuring USAs <http://acdra.squarespace.com/storage/AuCaDo-Longevity-Survey-Results-Lee-2011-Published-ACDSpotlight-FINAL.pdf>
10. Austraalia Kennelliidu statistika <http://www.ankc.org.au/National-Registration-Statistics.aspx>
11. Ameerika Kennelliidu statistika http://www.akc.org/reg/dogreg_stats_2006.cfm
12. Saksamaa Kennelliidu statistika <http://www.vdh.de/welpenstatistik-liste.html?suche=&sort=2010&go=Go%21>
13. Rootsi austraalia karjakoerte tõuühingu statistika <http://www.acdklubben.se/se/om-rasen/registrerings-siffror-14551729>
14. Prantsusmaa Kennelliidu statistikast <http://www.scc.asso.fr/2010>
15. Itaalia Kennelliidu statistika: <http://www.enci.it/libroorigini/statistiche.php>
16. Hollandi Kennelliidu statistika <http://www.raadvanbeheer.nl/en/purebred-dogs/entries-dutch-pedigree-book-nhsb/>
17. Rootsi mitteametliku karjatamisinstinkti testi läbinud koerad:
<http://www.acdklubben.se/Homepage/Download-File/f/327227/h/c3ab2f1c58b01ea1a53fc81036dfed4e/Vallanlagstest>
18. Ameerika austraalia karjakoerte klubi austraalia karjakoera tööstandard
<http://www.cattledog.com/standards/workingst.html>
19. Soome austraalia karjakoerte tõuühingu iseloomutesti profiil
<http://sites.really.fi/userData/suomen-australiankarjakoirat-ry/PROFIILIT.pdf>
20. Kõik iseloomu testi läbinud austraalia karjakoerad Soomes ja nende tulemused
<http://sites.really.fi/userData/suomen-australiankarjakoirat-ry/KARJISTEN-LUONNETESTIT.pdf>
21. MH-test <http://www.brukshundklubben.se/hundar/mentalbeskrivning-mh/>
22. Austraalia karjakoera keskmine MH testi kirjeldus
http://www.brukshundklubben.se/Documents/1_startdelen/3_hundar/mentalitet/mh_spindeldiagram/spindeldiagram_brukshundraser/ah_spindeldia_australian_cattledog_1209.pdf
23. Rooti austraalia karjakoerte tõuühingu statistika <http://www.acdklubben.se/se/om-rasen/statistik-9855751>
24. Koerte katsetulemuste andmebaas <http://www.sportkoer.com/prox/search.php>
25. Iseloomutestid <http://canisest.ee/iseloomutestid/>
26. Saksa austraalia karjakoerte tõuühingu iseloomutesti reeglid
http://www.acdcd.de/cms/media/Downloads/publicDownloads/Verhaltenstest_v1_1.pdf
27. Soome aretuseeskiri: http://sites.really.fi/userData/suomen-australiankarjakoirat-ry/JALOSTUKSEN_TAVOITEOHJELMA.pdf

28. Rootis aretuseeskiri: <http://www.skf.se/Global/Dokument/RASdokument/RAS-australian-cattledog.pdf?epslanguage=sv>
29. Saksamaa aretuseeskiri: <http://www.acdcd.de/cms/media/Downloads/publicDownloads/zuchtordnung.pdf>
30. Prantsusmaa Austraalia karjakoerte ja kelpie tõuühingu nõuded: <http://www.chiens-online.com/club/c.f.-des-bouviere-d-australie-et-des-kelpies/nos-fiches-charte-de-qualite-elevage-du-cf-bak-fiche-815.html>
31. Inglismaa aretusnõuded <http://www.thekennelclub.org.uk/download/1100/abshealthreqs.pdf>
32. Ameerika Kennelklubi tervisenõuded austraalia karjakoerale <http://www.caninehealthinfo.org/brdreqs.html?breed=ACD>
33. Kanada austraalia karjakoerte klubi eetikakoodeks <http://www.acdcc.org/ethics.html>
34. Soome austraalia karjakoerte tõuühingu SAKKRY aretuseeskirjas leiduvat statistikat http://sites.really.fi/userData/suomen-australiankarjakoerat-ry/JALOSTUKSEN_TAVOITEOHJELMA.pdf
35. Soome SAKKRY seljauuringute, silmahaiguste PRA ja PLL ja BAER testitud koerte tabelit http://sites.really.fi/userData/suomen-australiankarjakoerat-ry/baer_pra.pdf
36. Rootsi austraalia karjakoerte klubi statistikat <http://www.acdklubben.se/Homepage/Download-File/f/222269/h/91dafd179c0bbabd3868e0fe2acdf5fe/H%C3%A4lsostatisik+%C3%B6gon+2001%2B2010>
ja <http://www.acdklubben.se/Homepage/Download-File/f/222273/h/08fdd4e0539dbfc310508e3d56384c0d/H%C3%A4lsostatistik+Hd+2001%2B2010>
ja <http://www.acdklubben.se/Homepage/Download-File/f/222271/h/05960337c91234587956bb968d6b883d/H%C3%A4lsostatistik+Ed+2001%2B2010>
ja <http://www.acdklubben.se/Homepage/Download-File/f/327219/h/a3f5103fcfbe531f41afbed768377c05/H%C3%B6rseltestade>
37. Inglismaa austraalia karjakoerte ühingu Alison Skipper koostatud „Austraalia karjakoerte tervise aruannet“ <http://australiancattledogsociety.co.uk/cattle-dog-health/>
38. Saksamaa austraalia karjakoerte klubi statistika <http://www.acdcd.de/cms/pages/start/archiv.php>
39. USA OFFA terviseuuringute statistika tõugude kaupa <http://www.offa.org/stats.html#breed>
40. FCI Austraalia karjakoera standard http://www.kennelliit.ee/est/standardid/microsoft_word_-_287_austraalia_karjakoer_et.pdf
41. Austraalia Kennelliidu austraalia karjakoera laiendatud standard http://www.ankc.org.au/uploads/docs/1407Aust_Cattle_Dog_BSE_09.pdf
42. FCI rahvusvahelised aretusnõuded http://www.retriiverid.ee/wp-content/uploads/2010/07/FCI_aretusreeglid.pdf

9. LISAD

Lisa 1. Kehtiv tõustandard

Lisa 2. Seni kehtinud austraalia karjakoera mitteametlikud soovituslikud aretusnõuded

Lisa 3. EAKT aretuse eriloa taotlemise kord